

K.K.T.C

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

BÖLÜMÜ

1950-1974 YILLARI ARASINDA

KIBRIS'TA YAŞANAN CANLI HATIRALAR

MEZUNİYET ÇALIŞMASI

ÖZİN REYHAN

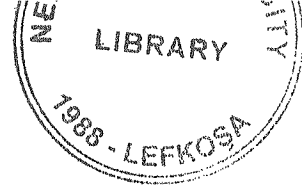
970376

DANIŞMAN

DOÇ.DR. BÜLENT YORULMAZ

2001 LEFKOŞA

ÖNSÖZ

Tarihi çerçeve içerisinde gelişen olayları, savaşları yaşayan kişileri ömürleri boyunca yaşadıklarının etkisini üzerlerinde taşırlar. Bu süre içerisinde insanların, bilhassa bizler gibi savaş kavramının realitesini yaşamamış gençlerin, bu konuya karşı duyarlı olması ve yaşanan olaylardan kendince bir pay çıkarmasını bilmesi gerekir.

Bu amaçla yola çıkarak, 1955-1974 yılları arasında Kıbrıs Türk Toplumunun yaşadığı savaş yıllarını ve Rum tedhişçiliğini “Canlı Hatıralar” başlığıyla derlemeye çalıştım. Görüştüğüm kişilerin tümü olayları bizzat yaşamışlardır. Anlatıcılar acı hatıralarını aktarırlarken kimi zaman o anıları yeniden yaşadılar, kimi zaman ağladılar, kimi zaman da hiç bitmeyen nefretlerini yinelediler.

Canlı hatıraları oldukları gibi kabul etmenin yanında; olayların geçtiği yer, zaman, tarihi çevre ve yaşam koşullarını dikkate alarak incelemek sanırım en doğru yoldur. Bundan dolayı hatıraları kaleme alırken, onlar üzerinde büyük değişiklikler yapma hakkını kendimde bulmadım ve yalın bir şekilde şahısların duygularına da yer vererek gerçekleri anlatmayı uygun gördüm.

Derleme esnasında gittiğim yerlerde genel olarak karşılaştığım nokta kişilerin anılarını anlatmaktan çekinmeleri oldu. Bunun nedenini henüz tam manasıyla anlamamakla birlikte, yazıya geçirilecek anılarının başka kimseler tarafından okunacağından duydukları sıkıntıdan ibaret olduğunu tahmin ediyorum. Oysa bu araştırma, onları rencide etmenin, rahatsız etmenin aksine, ileride gelecek nesillere milletin tarihini tanımaları açısından ışık tutacaktır.

Araştırmada saptanan olaylar öncelikle kronolojik tasnife tabi tutulmuşlardır. Ardından bazen gözleme dayalı, bazen de anlatıcının ağzından olaylar anlatılmıştır.

Derlemedeki kaynaklarım en başta bana olayları anlatan kişilerdir.

Mezuniyet çalışmasını hazırlarken öncelikle bitmek tükenmek bilmeyen sabrı ve engin bilgisi ile bana öncü olmuş, Yakın Doğu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı, Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı saygıdeğer hocam Doç.Dr. Bülent Yorulmaz’a yardımlarından ötürü sonsuz teşekkürlerimi sunarken,

Bülent Bey'in dışında fikirlerinden ve bilgilerinden yararlanmış olduğum tüm hocalarıma da teşekkür ediyorum.

Ayrıca tarihi gerçekleri bana ayrıntısıyla anlatıp, tarihi tanımama yardımcı olan sevgili annem İnci Reyhan'a, desteğini hiçbir zaman benden esirgemeyen aileme, çalışmada bana anılarını anlatan, dedem Hasan Reyhan'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yakın Doğu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olma aşamasında saygıdeğer hocalarımızın dört yıldır bizleri aydınlatmış olduğu bilgiler ışığında, en iyisini yapma hedefiyle oluşturduğum bu derleme çalışmada gözden kaçan noktalar olmuşsa, şimdiden özür diler, bu ödevin ileride geçmişe ışık tutmasının yanında bizlerden sonra gelecek öğrencilere de yararlı olmasını temenni ederim.

ÖZİN REYHAN

Lefkoşa 2001

İÇİNDEKİLER

I-GİRİŞ

1955-1963 Yılları Arasındaki Hatıralar

Yeter Arslan	(1955)
Fatma Reyhan	(1958)
Hasan Reyhan	(1958)
Özalp Karabıyıklı	(1958)
Hasan Reyhan	(1959)
Ahmet Kasap	(1960)
Hasan Reyhan	(1960)
Ahmet Kasap	(1962)
Ahmet Kasap	(1963)
Derviş Deran	(1963)
Hasan Reyhan	(1963)
Osman Yücel	(1963)
Yeter Arslan	(1963)

1964-1974 Yılları Arasındaki Hatıralar

Fatma Reyhan	(1964)
Kamil Göksel Simtaş	(1964)
Özalp Karabıyıklı	(1964)
Osman Yücel	(1965)
Osman Yücel	(1966)
Osman Yücel	(1966)
Osman Yücel	(1966)
Fatma Reyhan	(1967)
Fatma Reyhan	(1967)
Fatma Reyhan	(1967)
Fatma Reyhan	(1967)
Kamil Göksel Simtaş	(1967)
Hasan Reyhan	(1971)
Ahmet Kasap	(1974) <i>Gerekli</i>

Cemal Soyluoğlu	(1974)
Fatma Reyhan	(1974)
Hasan Reyhan	(1974)
İnci Reyhan	(1974)
Mehmet Karamanoğlu	(1974)
Osman Yücel	(1974)
Tuncay Soyluoğlu	(1974)
Yeter Arslan	(1974)
Yeter Arslan	(1974)

II-ŞAHIS ADLARI DİZİNİ

III-YER ADLARI DİZİNİ

GİRİŞ

Tarih, milletlerin varoluş süreçlerini anlatır. Bu sürecin her bir sayfası bir dönüm noktası ise bunu gelecek nesillere aktarmak gerekir.

Bugün tarih kitapları bu amaçla yazılır, okullarda bu amaçla tarih dersi okutulur. Tarihi anlayabilmenin bir başka yolu o tarihi yaşayanlardan canlı hatıraları dinlemektir. Bu gaye ile bu çalışmaya başladığımı önsözde de belirtmiştim. Ancak bu amacın dışında canlı hatıraların yanısıra tarih içerisindeki siyasi gerçekleri göz ardı etmemelidir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bugün “onyedi” yaşında gencecik bir devlet. Ancak gerisinde birçok dönemeçten geçmiş bir toplum var.

1955 1 Nisan’ında Rum tedhişçiliği hükümet binalarının bombalanması ile başlar. Bombalamanın ardından Rumlar İngiliz Hükümetine karşı gelirler ve adaylı özgürlük uğruna kana boyamaktan çekinmeyeceklerini ifade ederler.

Bunun üzerine Londra Konferansı İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında yapılır ancak yine sonuç alınamaz.

Bu tarihten itibaren Türk-Yunan ilişkilerinde bir gerginlik meydana gelir ve buna bağlı olarak Kıbrıs’ta Rum Tedhişçiliği hızla artar.

Kendini koruyabilmek maksadıyla Türk Toplumunu 1958 yılında Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)’ni kurar. Artık ortada kabul edilmesi gereken bir Kıbrıs sorunu vardır. Bu sorun 25 Kasım-4 Aralık 1958 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler Komisyonu’nda incelemeye alınır. Bu inceleme neticesinde Zürih ve Londra Antlaşmaları 19 Şubat 1959’da İngiltere, Yunanistan, Türkiye, Kıbrıs Türk ve Rum toplumları arasında imzalanır. Bu önemli antlaşmada Kıbrıs’ta bir Cumhuriyetin kurulacağı öngörülmüyordu.

1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti Zürih ve Londra Antlaşmalarında alınan kararlarla kurulur. Devletin tüm birimlerinde %70 Rum-%30 Türk oranı mevcut idi.

Rum liderliğinin amacı İngiltere Hükümetinin yönetimden çekilmesini sağlamak olduğu için önceleri bu anlaşmaya olumlu bakarlar. Ancak daha sonra Akritas Planı dediğimiz planı ortaya koyarlar ve Kıbrıs Cumhuriyeti’nin ve antlaşmaların yürütmeyeceğini kanıtlayarak Anayasayı bir kenara iterler.

Asıl amaçları adayı ENOSİS adını verdikleri planla Yunanistan'a bağlamaktı. Bu planı gerçekleştirecek olan tabii ki EOKA idi.

1960-63 yılları arasında EOKA'nın yıkıcı faaliyetleri yoğunlaşır. 1963 Aralığında ise Rumlar resmen Türk Toplumuna saldırmaya başlar.

Önce Lefkoşa sonra sırasıyla Arpalık, Boğaz, Larnaka, Mağusa, Lefke, Yeşilırmak, Erenköy, Limasol ve Baf'ta şiddetli çarpışmalar meydana gelir ve Türk Toplumuna birçok şehit verir.

Bu gerginlik tam onbir yıl sürer. 20 Temmuz 1974 sabahında ise Türk Hava Kuvvetleri'ne bağlı nakliye uçakları ile Türk Deniz Kuvvetleri'ne bağlı zırhlı gemilerin Beşparmak Dağındaki Rum-Yunan askeri hedeflerini bombalamalarıyla I. Barış Harekatı başlamış olur. 14 Ağustos 1974'te ise II. Barış Harekatı gerçekleştirilir ve artık Rum ile Türk Toplamları arasına bir sınır çizilir. Böylece Türk Toplumuna kendine ait topraklarda Rum zulmünden uzak özgür bir hayat yaşamaya başlar.

Tarih kitaplarında yazılı olanlar, dünyaca bilinenler, işte bu saydığımız olaylar. Ancak halkın içinde yaşananlar, vahşetin, zulmün ve caniliğin bir göstergesi. Bu yüzden genç nesil, bu caniliği ezberlemeli, tarihini, ecdadlarının yaşadıklarını öğrenerek vatanından asla ödün vermemelidir...

1955-1963 YILLARI ARASINDAKİ HATIRALAR

1955 yılında çevrede bir yangın çıktı. Meğer İngiliz askerleriyle EOKA'cılar arasında sıcak bir çatışma başladı. Ve EOKA'cılar, tabii bunlar örgütlü olarak dağın etrafında yeraltındaki mağaralarda yaşarlardı. Barınak olarak yeraltı mağaralarını kullanırlardı. Askerlerden kurtulmak için otları yaktılar. Yani komboyun önündeki ağaçları yaktılar. Yangın başlamıştı. Bu defa komboy yangınla yüzyüze kaldı. Çünkü arka tarafı da yakmışlardı. İşte o zaman biz böyle karşılıklı mücadele içinde olduğumuzu anlayabildik. Yoksa biz daha işin gırgırındaydık. "Kim daha önce okuldan gelipte bir sepet domatesi kampa götürecektir". İngilizler bize kapalı kutular içinde çukolata ve bisküvi veriyorlardı. O dönemde bizim annemizden, babamızdan duyardık ki işte bizim köylülerin tabiriyle kaçak var, yani EOKA'cılara kaçak derlerdi. Babam hafta sonları köylere mahsulünü satmaya giderdi. Beni de gece davarı dağa salmaya gönderirdi. Ve bana davarı derenin halan geçidinden sal öyle gel. Dağlarda bizim kaçak dediğimiz gerek EOKA'cılar, gerekse İngilizlerin olduğunu bildiğim için, ben her dağa gittiğimde karanlık olurdu ve her çalıyı, her taşı insana benzetirdim. Köpeğime çağırarak hep ona sığınırdım. Bunları bu şekilde çok iyi hatırlıyorum.

(YETER ARSLAN, 1955) 1947
ESENTEPE

1958 yılında ben henüz İlkokula gitmekteydim. Okulumuz Rum tarafındaydı. O dönemde Rumlarla İngilizler çatışma içindeydi. Sokağa çıkma yasağı vardı. Daha sonra örfi idare oldu. Bu yüzden derslerden geri kaldım. Tatile girdik. Öğretmenler bize isteyene okulu bitirdiğine dair belge verebilir dediler. Bu belge ile ortaokula başlayabilmemiz mümkündü. Okul Rum tarafında olduğundan can güvenliği açısından ortaokula gidemedim. O dönemde İngiliz idaresinde olduğu için, Türk bayrakları kesinlikle yasaktı. Sokağa çıkma yasağından dolayı çok zorluklar yaşadık. Sokağa çıkma yasağının ne saat biteceği belli değildi. Evden çıkamadığımızdan dolayı birşeyler alamadığımız için yemek yapmakta çok zorlanıyorduk.

(FATMA REYHAN, 1958) 1945

ALSANCAK

1958 yılında EOKA başlamıştı. Rumlar Trodos taraflarında eğitim yapıyorlardı. Birgün köyümüz olan Evdim'e Kandu muhtarı geldi. Bize muhtarın konuşma yapacağını haber verdi. Bizim köyün çarşısı çok büyüktü. Üç tane kahve vardı. Bütün halk o gün çarşıya toplandık. Kondu muhtarı konuşma yaptı, bize "Türkler hepimiz bir tedbir alalım, bizde eğitime başlayalım, çünkü Rumların silah sesi artık duyulmaya başladı." Hasan efendi de tamam dedi. T.M.T'ye asker yazacaklardı. Ama o zamanki kanun; mesela T.M.T'ye oniki kişi yazılmıştı. Ama biri o birini bilmezdi. Ayrı ayrı yemin ettik ve dedik ki "bu şeye gireceğiz, doğru çalışacağız, nereye yollarlarsa gideceğiz." Ne derlerse yapmak zorundaydık. Köyde Erdem'in Sineması vardı. Sinemada bilet kesilen yerde bir gece oniki kişi yemin ettik. Ama oniki kişi birbirlerini bilmiyordu. Bizi ansızdan çağırıyorlardı. Sonra bir kanun çıktı; bu teşkilata yazılanlar eğitim için Türkiye'ye gidecekler. Fakat teşkilatta olan herşey gizliydi. Teşkilatta yer alan Erdem adlı arkadaşım evlenmişti. Mesala bugün düğündü, arandığı için yarın Türkiye'ye gitmek zorundaydı. Tek tek gidilecekti. Papazın yani Makarios'un bunu haber almaması lazımdı. Erdem o bölgenin komutanıydı. O gece düğün bitti, Erdem sabahtan kalkıp gitti. Erdem'in babası oğlunun görev için gittiğini biliyordu fakat yasak olduğu için söyleyemezdi. Sonra köyde dedikodu çıkarttılar; Erdem'e kaynatası mal vaadetti ve vermediği için karısını bırakıp kaçtı. On onbeş gün sonra birgün Erdemin babası ile konuşurken, ben ona bu Erdemin kaçma olayının doğru olup olmadığını sordum. O da bana bildiğin gibi yeminliyiz, söyleyemeyiz dedi. Ama ben sana söyleycem lâkin birine söylememi istedi.

Erdem'le ilgili bana şunları söyledi: Erdem eğitim için Türkiye'ye gitti, bir ay orada kalacak. Ne mektup, ne telefon, ne de haberleşme vardı. Hepsi yasaktı. Ben sabahtan koyunlara giderken Erdemin eşi olan Neşe Hanımı evlerinin balkonunda gördüm. Neşe Hanım benden postacı Hüseyin Efendiye Erdem'den mektup geldi mi diye sormamı istedi. Bende gidip sordum, o da bana mektup yok, derdi. Bu durum bir ay boyunca böyle devam etti. Neşe Hanıma mektubun olmadığını söyleyince ağlamaya başladılar.

(HASAN REYHAN, 1958) 1926

ÇATALKÖY

1958 yılında Öğretmen Koleji Tımarhane Tepesi denilen yerdeydi. Rum kızları ile Türk kızları Lefkoşa'da, Rum erkekleri ile Türk erkekleri Omorfo'da okumaktaydı. Fakat Tımarhane Tepesine büyük bir okul yapıldı. Biz ilk defa oraya geldik. Oranın bahçesini tanzim ederken bir taş bulduk. Taşın üzerinde Ahmet Ömer yazıyordu. Bu taşı kaldırdığımızda altından kurşun çıktı. Rumlar bize her zaman düşman tavırlıydılar.

(ÖZALP KARABIYIKLI, 1958) 1937
SERDARLI

1959 yılında ben, Erdem, Cemali, Mulla, Softa, Ünsal ve Kahveci Hasan; toplam oniki kişi T.M.T 'ci olarak listede yazılıydık. Eğitim için Türkiye'ye giden Ünsal ve Softa'dan sonra Makarios şüphelenmeye başlamıştı. Bizde Türkiye'ye eğitime gitmekten vazgeçtik. Neticede ben gidemedim. Cahil olduğum için teşkilatta çadırcı olarak görevlendirilmiştim. Herhangi bir durum karşısında çadır kuracaktım. Sonra nöbete çağrıldım. Silah yasak olduğu için nöbeti değneklerle tutuyorduk. Daha sonra silahlar geldi. Bütün gece boyunca gelen silahları saklamak için çeşitli çalışmalar yaptık. Akan dereyi başka bir tarafa çevirerek çukur kazdık. Silahların bir kısmını oraya gömdük. Sabahtan suyu yine eskisi gibi yaptık. Silahlar akan derenin altında saklıydı. Bir mevzide silahları Raif Adem Bey'in evinin içini kazdık ve diğer silahları da oraya gömdük. Gelen silahlar eski zaman piyadeleri idi. Son mevzi ise aşağıdaki mahalledeydi. Sonuçta silahları üç yere gömmüştük. Daha sonra işler kızışmaya başlayınca silahları bulundukları yerden çıkarmaya karar verdik. Bir gecede bütün silahları çıkarttık. Fakat dereye gömülen silahlar rutubetlenmişti. Çoğu silahlar çürümüştü. Zaten silahlar Adnan Menderes zamanındandı.

(HASAN REYHAN, 1959) 1926
ÇATALKÖY

1960 yılında T.M.T'ye başladım. Serdarlı köyünde oturuyordum. Bir gece bizi bir yere çağırdılar ve mum ışığında yemin ettirdiler. Yemin ederken şu sözleri söyledik; doğru çalışacağız, ipucu vermeyeceğiz ve teşkilata her zaman yardımcı olacağız. Rumların haince planları karşısında T.M.T artık şart olmuştu. Bu teşkilatta yapılan herşey çok gizliydi.

(AHMET KASAP, 1960) 1925

SERDARLI

1960 yılında yavaş yavaş karışıklıklar başlamıştı. Evdim’de Hasan Efendi’nin yanında bir Rum vardı. Bu Rum devamlı Hasan Efendi’ye çalışırdı. Daha sonra Rumlar artık köyümüze gelmekten çekinmeye başlamışlardı. Gelseler bile gece kalmayıp kaçıyorlardı. Hasan Efendi’nin yanında çalışan Rum korkmaz, geceleride kalırdı. O yıllarda harnıp yasağı olmuştu, Rum harnıpları beklerdi. Köyün muhtarının yüz dönümlük bir arsası vardı. Rum bu harnıpları toplayıp satmayı düşünüyordu. Bizimkilerde Rum birşey yapmasın diye onu korkutup kaçırmışlardı. Sonra Hasan Efendi beni yanına çağırarak; o harnıpları git topla ama ortak, durum kötüdür, gündüz toplayacaksınız, gece geri geleceksiniz, dedi. Püsürü adlı bir Rum köyü bizim köye yakındı. Hasan Efendi, o köydekiler gelip size birşey yapmasınlar, dedi. Bende ona Püsürü’den korkmam, oradakiler hep tanıdaktır, gelip beni incitmezler, dedim. O yine yok olmaz, ısrar etti. Bir traktör vardı. Sabahtan çocukları götürecek, akşamüstü gelecek alsın. Çocuklarım küçüktü, hanım sabahtan çocukları hazırlayana kadar vakit geçecekti. Ben itiraz ettim, dedim ki biz tarlaya taşınacağız, harnıplar bitene kadar orada kalacağız. Nihayet eşyalarımızı alıp tarlaya gittik. Bir zeytin ağacının altına yerleştik. Harnıplar çok yüklü olduğu için zeytin ağacını seçtik. Orada otuzyedi gün kalıp harnıpları topladık. Hiç kimse gelip bizi incitmedi. Harnıpları topladıktan sonra Hasan Efendi, Lefke’den gelen bir kamyon vardı, o kamyonu bize yolladı. İki kamyon dolusu harnıp yüklettik. Tarladaki işimiz bitince kazasız belasız köyümüze döndük.

(HASAN REYHAN, 1960) 1926

ÇATALKÖY

1963 yılında eğitim amacıyla Türkiye'ye gittik. T.M.T'ye yazılanlar eğitim için sırayla Türkiye'ye gidiyordu. Türkiye'de bir ay boyunca eğitim gördük. Eğitim sırasında her hafta başka silahla atış yapıyorduk. Çeşitli türlerden silahları kullanmayı öğrenmiştik. Bir ay sonra Kıbrıs'a geri döndük. Ben teşkilatın istihbaratını yapmakla görevliydim. Ayrıca gizli bir şekilde silahları bir yerden başka bir yere taşıyorduk.

(AHMET KASAP, 1962) 1925

SERDARLI

1963 hadiseleri başladığı zaman halk köyden çıkamaz hale gelmişti. Serdarlı köyünden bahsediyorum. Çünkü herkes çok korkuyordu. Ben biraz Rumca bildiğimden dolayı Rumlarla daha yakındım. O yıllarda kooperatif sekreteriydim. Gizli olarak halka yiyecek taşıyordum. Bir akşam sancaktar beni yanına çağırır. Benden Paşaköy ve Ulukışla'ya gidip oradan haber getirmemi ister. Bende sancaktarın bu isteği karşısında canımı avucuma alarak gittim. Rum polis karakolunda tanıdıklarım vardı, oraya uğradım. Onlara dedim ki; iki tane danam kayboldu, eğer danalar sizin bölgeye gelirse onları yemeyin. Onlarda beni dinledikten sonra tamam dediler. Ben karakolda otururken, Rumlar ellerinde silahlar gidip geliyorlardı. Ben ne olduğunu merak ederek Rum tanıdığa sordum. O da dedi ki; eskiden EOKA'cıların elinde karışık silahlar vardı. Şimdi o silahları tespit etmek için topluyoruz. Bu bilgileri öğrendikten sonra Ulukışla ve Paşaköy'e gittim. Bu köylerde de EOKA'cıların ellerindeki silahları da topluyorlardı. Bende tekrar Serdarlı'ya dönerek gördüklerimi, topladığım bilgileri sancaktara anlattım. Sağ salım bu görevi başarıyla tamamlamıştım.

(AHMET KASAP, 1963) 1925

SERDARLI

1963 yılı hadiselerinde Rumların Türkleri imha etme planı başladığında biz Lefkara köyündeydik. Lefkara'da Türkler azınlıktaydı. 63 hadiseleri başlayınca Türklerin az olduğu köyler en yakın Türk köylerine göç etmek zorunda kalmışlardı. 2 Ocak 1963 gecesı Lefkara'da oturan Türkler hazırlanarak, henüz şafak sökmeden Geçitkale'ye gitmek üzere yola çıktılar. Köyde oturan çocuk çoluk, yaşlı, genç, dağlardan tepelerden yürüyerek Lefkara'ya en yakın Türk köyü olan Geçitkale'ye geldiler. Bu göç Rumların haberi olmadan yapıldı. Geçitkale güvenli bir yerdi, oraya yerleştik. Geçitkale'ye geldikten beş gün sonra köy kadın kursu enstitüsü açılmıştı. Bizim enstitünün eşyaları Lefkara'da kalmıştı. Kamyonu olan arkadaşın adı Mustafa Tehlike idi. Bu arkadaş Lefkara'daki eşyaları almak için görevlendirilir. Mustafa Tehlike yolda giderken beni buldu. Bana hadi gel beraber gidelim, dedi. Sonra yolda ilerlerken Derviş isimli bir arkadaşımızı da bulduk ve onu da yanımıza aldık. Lefkara'daki enstitü kilisenin altındaydı. Enstitüye vardığımız zaman hızlı bir şekilde eşyaları kamyonu koymaya başladık. Ben bir ara Rumların bizi gözetlediklerini farkettim. Arkadaşlarıma hadi buradan kaçalım silahlı Rumlar bizi gözetliyor, bize birşey yapabilirler, dedim. Mustafa Tehlike ise bana korkma ben onları tanıyorum, der. Acele acele enstitüdeki eşyaları kamyonu yüklettik ve Türk mahallesine geldik. Oraya geldiğimizde Mustafa Tehlike'nin babasını ve amcasını gördük. Onlarda Lefkara'daki evlerinden yükte hafif, pahada ağır şeyleri almak için gelmişlerdi. Mustafa Tehlike'nin babasına bizi gözetlediklerini söyledim. O da bize kamyonla köyün dışından gidiniz. Bir toprak yol var, o yol anayola çıkar, siz o yolu kullanın, dedi. Onlar ise köyün içinden geçeceklerdi. Neticede Mustafa'nın babasının dediği gibi yaptık. Biz köyün dışından geçerken köyün dış kısmında polis vardı. O yolu kesip, barikat kurmuşlardı. Her tarafta sivil halk ve Rum polisler bizi silahlarla bekliyorlardı. Bizi durdurttular. Ben oradaki Rumlardan hiç kimseyi tanıımıyordum. Mustafa Tehlike Rum Çavuşu tanıyordu. Rum çavuş kamyonun kapısını açtığında, Mustafa ona "n'oldu be bumbaro Mihaili" dedi. Çavuş da ona öyle gumbaro mumbaro yok dedi. Rum çavuş, Mustafayı dövmeye başladı. Başka bir Rum benim kapımı açtı, beni kamyonun altına indirerek dövmeye başladı. Üçümüzü de döve döve polisin bir odasına getirip koydular. Sonra bir Rum geldi ve üzerinizde ne varsa çıkartınız, dedi. Bizde ceplerimizi

boşalttık. Polisler bize komutanınız kim diye sormaya başladı. Biz bilmediğimizi söyledik. Bir saat orada kaldık. Biz oradayken bizim köylü Sefer Dayı'yı da gördük. O yaşlı adamı da yakalamışlardı. Daha sonra üçümüzünde gözlerini bağladılar. Ellerimizi bağladılar. Bizi bir aracın içine torba gibi atmışlardı. Gözlerimiz bağlı olduğundan bizi ne tarafa götürdüklerini bilmiyorduk. Yolda giderken bizi sürekli olarak dövüyorlardı. Epeyce gittikten sonra burnuma gelen kokudan bizi mandıra gibi bir yere getirdiklerini anlamıştım. Bizi içeriye koydukları odanın yeri betondur. Bize orada soru sormaya başladılar, sordukları sorular şunlardan ibaretti: "Geçitkale'de komutanınız kim, mevzileriniz nerde, silahlarınızın sayısı ne kadar." Biz bilmediğimizi söylüyorduk, fakat bize inanmıyorlardı. Yanımıza her gelen tekme tokat bizi dövüyorlardı. Gözlerimizi hala daha açmıyorlardı. Ben yerde bacaklarım açık oturuyorum. Bir Rum silahla bacaklarımın arasına silahla ateş açtı. Oturduğum yer beton olduğundan dolayı, silahın etkisiyle betonun parçaları bacaklarımıza saplanmıştı. Bana ateş eden Rum, eğer doğruyu söylemezsen ikinci atışı alınının tam ortasına sıkıp seni öldüreceğim, dedi. Bu arada durmadan bize aynı soruları soruyorlardı. O günlerde Dr. Fazıl Küçük Geçitkale'ye gelmişti. Bizim Dr. Küçük'ten silah ve kurşun istediğimizi duymuşlardı. Bunları kimin istediğini öğrenmeye çalışıyorlardı. Biz bilmediğimizi söyledik. Bu arada bizi devamlı dövüyorlardı, hatta içlerinden biri bize sizi öldürüp dışarıdaki kuyuya atacağız dedi, tabi ben çok korkmuştum. Diğer odalarda bulunan arkadaşlarıma da çok kötü davranıyorlardı. Sonra hepimizi dışarıya çıkartıp bir Landrovere bindirdiler. Araba hareket etmeye başladı. Tahminen bir saat kadar gittikten sonra, bir yerde durduk bizi bir odaya aldıktan sonra nihayet gözlerimizi açtılar içinde bulunduğumuz yer uzun kerpiçten yapılmış eski bir odaydı. Rumlar bizi oraya bırakıp dışarıya çıktılar. Biz nerede olduğumuzu anlamak için etrafımıza bakıyorduk. Yüksekte bulunan pencereden dışarıya bakıyorduk. Derviş isimli arkadaşımız şöför olduğundan dolayı birçok yeri biliyordu. Pencereden bakınca bize Dizdar köyde olduğumuzu söyledi. Dizdar köy Lefkoşa'ya yakın karma bir köydü. Dışarıdaki bir Rum elinde fitili yanmış olan bombayı pencereden göstererek bizi korkutmaya çalışıyorlardı. Biz liseyi yeni bitiren gençler olarak çok korkmuştuk. Biz Rumca bildiğimiz için

dışarıda konuşulanları hep anlıyorduk. Bizi öldürdükten sonra gömecekleri çukurları guspo ile kazmaya başlamışlardı.

1963 yılında Rumlar yollardan aldıkları bütün Türkleri acımasızca öldürüyorlardı. O esnada kapı açıldı. Bizi dışarıya aldılar. Dışarıya çıkınca poliste olduğumuzu anladık. Polisin avlusunda hem asker, hem sivil, hem polis olan tahminen 100 kişiden fazla insan vardı. Bu insanlar arasından bazıları bizi dövüyorlardı. Daha sonra bizi nezarethaneye götürdüler. Sonra içeriye 5-6 tane silahlı polis ve asker girdi. İçeriye gelenler bizi yine dövmeye başladılar. Yanımızda bulunan yaşlı Sefer Dayıya bile acımadan vuruyorlardı. Sonra onlar dışarı çıktılar. Daha sonra kapı açıldı ve içeriye yıldızlı bir subay geldi. Hatırımızı sordu. Bizi dövdüler mi diye sordu. Biz hayır dedik. Bu subay bize şimdi sizi serbest bırakacağız, köyünüze gideceksiniz. Denктаş'a, Dr. Küçük'e kulak asmayınız, bir kardeş gibi geçineceğiz, dedi. Bize nutuk çekti. Sonra bir ihtiyacımız olup olmadığını sordu, biz acıktığımızı söyledik. Bize yiyecek birşeyler getirdiler. Neticede bizi serbest bıraktılar. Tehlikenin kamyonunu da Lefkara'dan oraya getirmişlerdi. Velhasıl dışarıya çıktık. Yağmur yağmaya başlamıştı. Kamyona girip yola çıktık. Bize tuzak kurabileceklerini düşündüm. Bizi buradan serbest bırakmışlardı ama daha ileride bizi vurup öldürme ihtimalleri vardı. Epeyce yol aldıktan sonra Rumların ıslahhanesine yanaşmıştık. Burada öksüz kimsesiz çocuklar vardı. Geçitkale'ye köyümüze gitmek için birkaç mil kalmıştı. Tam köye gidiyoruz diye sevinirken, arkamızdan bir arabanın ışıklarını gördük. Bu gelen araba eğer Rumlarsa durmamaya karar verdik. Yanımıza yaklaştıkları vakit gelenlerin Lefkara polisi olduğunu gördük. Bu araba bizi süratle geçerek yolda önümüze keser. Arabadan silahlarla aşağıya doğru atladılar. Biz çaresizce durmuştuk. Karşımızda duran arabanın ışığından gözlerimiz kamaşmıştı. Arabadan inen polis komutanı idi. Yanımıza gelerek bize ceplerimizden boşalttıkları kimlik gibi eşyalarımızı geri verdiler. Bize bu kadar iyi davranmalarının nedenine gerçekten çok şaşırmıştık. Daha sonra bize neden böyle davrandıklarını öğrendik. Meğer Mustafa Tehlike adlı arkadaşımızın babası Barış Gücü askerlerine giderek üç gencimizin Rumlar tarafından yakalandığını haber verdi. Buna karşılık Türklerinde yolda barikat kurarak, Rumları esir alacaklarını söylediler. Bunun üzerine Barış gücü Rumlara bunu bildirdiler ve bu nedenden

dolayı bizi serbest bıraktılar. Eğer Barış Gücünden bizi bırakmaları için emir gelmeseydi, kesin bizi orada öldüreceklerdi.

(DERVİŞ DERAN, 1963) 1938

GEÇİTKALE

1963 yılında silahları sakladığımız yerlerden çıkardık. Silahlar yağlı katranlara sarılıydılar. Hepimizi çağırdılar ve silahları kağıtlardan çıkarmaya başladık. Salahi Çavuş silahları çıkarmamıza karşıydı. Sonra teşkilattan biri geldi. Salahi Çavuş'a "ağzını kapatmazsan seni bir gecede ortadan kaldırıyoruz" dedi. Rumun silah sesleri duyulurken bizim silahları çıkartmamız şart olmuştu. Bizde eğitim yapmaya başladık. Beni Rum köylerine gidip gözcülük yapmak için görevlendirmişlerdi. İşler karışınca Türkler Rumları, Rumlar da Türkleri köylerine almamaya başladılar. Ben çobandım, mandıram sınırdan içerde idi. Ben Rumlarla işbirliği yaptığım için haftada iki üç defa Rum köylerine gidiyordum. İşbirliği yapıyorum derken, orada Rum arkadaşlarım vardı. Onları ziyarete gider gibi, onların köyünde ne var ne yok öğrenip bizim teşkilata aktarıyordum. Onların silahları moderndi. Son bir gece yine Püsürü adlı Rum köyüne gittim. Bizim köyün adı Evdim'di. Püsürü'de kahveye gidip oturdum. Daha çok cumartesi günleri gidiyordum. Orada Rum arkadaşlarım vardı. Kahvede beş altı tane Rum arkadaşım ile oturuyordum. Köye giderken korkmuyordum, çünkü bana zarar veren kimse yoktu. Ansızdan köy meydanının kalabalıklaştığını gördük. Rumun biri giderek durumun ne olduğunu öğrendi. Bize Yunan komutanlarının geldiğini ve Kıbrıs komutanı ile bir konuşma yapacağını söyledi. Yunan komutanın sivil bir şekilde olduğu ve çorap giymediğini gördük. Bizde köy meydanına gittik, kalabalığın arasına karıştık. Komutan konuşmaya başlamıştı. Komutanın ilk sözü şu oldu "içimizde yabancı var mı? Ne demek istediğimi anladınız mı yani aranızda Türko, müslüman manasında, var mı?". Herkes olmadığını söyledi. Beni ele veren olmadı. Nihayet konuşmaya başladı. Aytuma, Bladaniska, Aleftora; bunlar küçük Türk köyleridir. Bunlardan hiç korkunuz olmasın, ama en büyük köy Evdim'dir. Rumlar bizim köyden, Evdim'den korkuyorlardı. "Yarın toplar geliyor. Aleftora yedi top, diğer toplar Evdim'i hedef alacak. O kadar kuvvetli top gelecekti ki köyün ortasına düşünce toplar su çıkaracak" dedi. Ben bunları duyunca, gençlerin beni ele vermesinden korktum. O kalabalığın içinden kaçtım. Rum köyünün girişinde olan atıma binerek süratle köyüme döndüm. O gece mandırada yattım. Şafak sökmeden ayak sesleri duydum. Rum arkadaşlarım "bre arap" diye çağırıyorlardı. Püsürü köyündeki arkadaşlarım dört kişiydiler; Aleksandro, Hari, Sabo, Banayi gelip bana neden kaçtığımı sordular. Ve bana

kaçmamın çok yerinde bir davranış olduğunu söylediler. Epeyi zaman sonra beni nöbete koydular. 6-12, 12-sabah nöbet tutuyordum. Sonra köyümüze Türkiyeli bir komutan geldi. Rumlar köylerine radar kurmuşlardı. Bu yeni gelen komutan Rum tarafına geçip bu radar hakkında bilgi toplayacak cesur bir Türk arıyordu. Bir polis komutana; Hasan isminde bir çoban var, gitse gitse o gider dedi. Komutan beni yanına çağırdı. Ben kırmızı çizme giydiğimden dolayı komutan bana sarı çizmeli, derdi. Komutan bana Rum tarafına gidip ne var ne yok bakıp bana söyleycen, dedi. Bende bana bir gün vermesini istedim. Gidecem ve gördüklerimi söyleycem, dedim. Radar Püsürü köyünde idi. Ben Rum polisleri ile iyi anlaşıyordum. Ben o günlerde koyunlarımı satıp keçi almıştım. Bunu fırsat bilerek Rum karakoluna gittim. Ve onlara birkaç tane keçimin Rum tarafına kaçtığı yalanını söyledim. Bana yardımcı oldular ve bana bir kağıt yazıp verdiler. Bana, eğer seni biri görür ve birşey sorarsa bu kağıdı göster dediler. Yani bu bir çeşit izin kağıdı gibiydi. Bir pazar günü Rum tarafına geçtim. Bir Rumun radarın yanında oturduğunu gördüm. Gazete okuyordu. Beni bir görse radarı gözlemlediğimi anlamazdı. Çünkü başımda şapka, elimde değnek vardı. Beni çoban zannediyorlardı. Ben radarın biraz uzağından geçerek ne yaptıklarını gördüm. Radarın biraz ilerisinde ise Rum askerleri eğitim yapıyorlardı.yaz olduğu için çok susamıştım. Susuzluktan çok sıkıntılar çektim. Sonuçta köyüme döndüm ve komutana gidip gördüklerimi anlattım. İlk başlarda komutan benim gittiğime inanmadı. Sonradan inanmıştı.

(HASAN REYHAN, 1963) 1926
ÇATALKÖY

1963 olayları başladığı zaman yirmibeş öğrenci ile beraber Lapta İslah Okulunda bulunmaktaydım.

Rumlar'ın Türkler üzerine saldırıları arttığı için Türkiye, uçaklarını göndererek ihtar uçuşu yapar. Biz öğretmenlerde bu durum üzerine, Lapta'dan Lefkoşa'ya yerleştik. Onüç gün, onüç gece Lefkoşa'da Rumun elinde canlı rehine olarak kaldık. Okul müdürü sayesinde Rumların elinden kurtulmayı başardık. Okul müdürü Rumların elinde esir kaldığımız sırada bizlere et ve konyak getirmişti. Rumlar bizi serbest bıraktıktan sonra öğrencilerle birlikte, Hüseyin adlı arkadaşımın kamyonuna binerek Lapta'ya okulumuza geri geldik.

Çocukları okula yerleştirdikten sonra köyüm olan Serdarlı'ya geldim. O tarihten sonra Serdarlıdaki taburda telsiz görevlisi ve başöğretmen olarak görev yaptım. Sancak kurulduktan sonrada sancağın maliye işlerinden sorumlu Dal şube müdürü olarak ve sancağın barış gücü nezlinde, irtibat subayı olarak görev yaptım.

(OSMAN YÜCEL, 1963) 1928

SERDARLI

21 Aralık 1963'te ben lise 1'dim. Radyodan çeşitli olayların olduğunu duyduk. Lefkoşadaki lise öğrencileri ayaklandılar, onlara ateş açıldı. Sonra Kaymaklı'da olaylar patlak vermeye başladı. Tabi şeyi anlatmadım ben. 1959'da başladı yavaş yavaş karşılıklı görüşmeler. Rum, Türk, İngiliz, Türkiye ve Yunanistan. Bu görüşmeler anlaşmaya vardı ve 1960 Anayasası hazırlanarak cumhuriyet kuruldu.

Cumhuriyet kurulduktan sonra, tabi bu iki toplum bana göre İngilizlerin boyuna pompalamasıyla ve iki toplumun içerisinde bazı kişiler bu işi devam ettirmek istedi.

Ve nihayet 63'te Lefkoşa'da büyük bir toplumlar arası çatışma başladı. O zaman bizim Baf'ta bulunduğumuz yerde radyodan duyulan haberlere göre hareket edildi ve bizi köylerimize gönderdiler.

Ben artık 1 yıl sonra okula gidebildim. Ve Lefkoşa'ya gidebildim. İşte bu 1963 döneminde bizim bölgedeki insanlar en fazla sıkıntı yaşadı. Çünkü savaş korkusu. Gerek Türk olsun, gerek Rum olsun yolu keser. Bizim köyümüzde kasabalara gidene kadar altmış tane Rum köyünün bulunduğu bir köydü. Fakat her nedense esasında bizim köylülere pek fazla musallat olmazlardı. Çünkü köyümüzde medeni ve hatırı sayılı insanlar vardı. Fazla olay yaşanmazdı.

Yalnız böyle, aralıklarla köyümüzden davarları çalarlardı. En büyük kayıbadı biz uğradıydık. 16 ocağı 17 ocağa bağlayan gece bizim 45 tane koyunumuzu aldılar. Benle babamdık ağılda, baskın yaptılar. Sekiz tane hırsız. Bunların yedisi Rumdu. Diğeri ise Türktü. Demek ki bunlar biryerde işbirliği yaptı ve bizim koyunları götürdülerdi.

Daha sonra bizim köyden başkalarının koyunları da çalınmıştı. Fakat sonra bulundu.

Bir başka yaşlı adam vardı, hala daha hayattadır. Onun hayvanlarını aldılar. Arkadan seslendiğinde ona ateş açtılar. Rumlar bu yaşlı adama bile acımamışlardı. İnsanlar can korkusu taşırken, Rumlar mal peşindeydiler. Bu arada bizim köyde hatırladığım başka olay yoktur.

(YETER ARSLAN, 1963) 1947

ESENTEPE

1964-1974 YILLARI ARASINDAKİ HATIRALAR

1964 yılında nişanlıydım. Geçitkale Köyü'nde oturuyorduk. O dönemde evlerde çeşme yoktu. Sadece sokakta bir sokak çeşmesi vardı. Herkes su ihtiyacını bu çeşmeden karşılıyordu. Bende bir gün su almak için bu çeşmeye gittim. Orada bir Rum bana “yüzüğünü at, nişanlını ben öldürdüm. Sen benim olacaksın” dedi. Müthiş bir korkuya kapılmıştım. Ama bir şey olmadı.

(FATMA REYHAN, 1964) 1945

ALSANCAK

1964'de henüz 16 yaşında idim. Türk Mukavemet Teşkilatı'na kaydoldum. Ve Magosa surları üzerinde benim gibi vatan müdafaası yapan kardeşlerimle nöbet tutmaya başladım. İşte eşimi ilk defa bir gün o nöbetlerden birinde dönerken kapısının önünde çöp tenekesini varilin içine boşaltmaya çalışırken gördüm. Bu ilk görüşte göz göze geldiğim bu güzel kızın kalbimi hoplattığını adeta hissettim.

Bu günden sonra onunla konuşup tanışmak kim olduğunu öğrenmek için adeta seferber olmuşum. Bu arada onu ilk gördüğüm günden sonra aradan aylar geçmişti ama onunla artık konuşuyor, isminin Fatma olduğunu ve Larnaka'dan geldiğini öğrenmiş bulunuyordum. Artık gecelerim ve günlerim onunla doluydu. Nereye gitsem kafamın içinde hep o vardı. Artık yemeden içmeden de kesilmiş, adeta kendimle konuşur hale gelmiştim. Bayağı aşık olmuşum herhalde.

Bir gün yolumun üzerinde bulunan konser salonundan gelen sesleri merak ederek içeri girdiğim zaman sahnede dekor yapan Kemal beyi ve onun yanında da artık çıldırasıya sevdiğim Fatma'yı ona yardım ederken gördüm.

Kalpler ayna gibi olmalı ki, Fatma da bana karşı sevgiyle dolu bir kalp beslemeye başlamıştı. Ben artık kabıma sığmaz olmuşum. Ama ne var ki, bu arada aşkımızı da öğrenmeyen de kalmamıştı. Bu arada Fatma'ya babalık yapan Kemal bey bir gün beni arattı. Ve hemen konuya girdi. Beni anladığını Fatma'nın anlaşılamayarak ayrılmış bir anne ve babanın kızı olduğunu, küçük yaştan Çocuk Esirgeme Kurumu'ndan alınarak Baf'taki annesinin yanında büyüdüğünü, şimdi de kendi yanında kaldığını söyledi. Ancak buna rağmen ondan kurumun sorumlu olduğunu belirten dürüst ve merhametli insan Kemal bey, onu bana vermelerinde yardımcı olacağına dair söz vermekten de geri kalmadı.

Durumu aileme de açmış ve Fatma'yı babamın gidip Kemal Bey'den istemesine karar vermiştik. Bu arada içimi bir kurt kemiriyor, kendi kendime ya vermezlerse diyor ve tedbirler düşünüyordum. Şunu yapacağım bunu yapacağım diyerekten gün gelip çattı. Babamın getireceği cevabı annemle birlikte beklerken yaşadığım heyecanı unutamam.

Ve sonunda babam çıkageldi. Pek neşeli bir hali yoktu. Ne oldu diye sorduğum zaman, olumlu cevap verildiğini fakat bir de Fatma'nın bağlı olduğu

kuruma sorulacağını, bunun da 5-6 gün alabileceğinin belirtildiğini söyledi babam.

Fakat bu cevap bir türlü gelmek bilmedi. Bu durum beni çıldırtıyordu. Fatma'yı da göremiyordum eskisi gibi. Onu görebilmek için evlerinin önündeki kafeteryaya gidip oturuyor, balkona çıkar da onu görürüm diye adeta ümitleniyordum. Fakat ne gezer. Babam Fatma'yı istemeye gittiği gün eve döndüğünde yaşımın henüz küçük olduğundan, işimin olmadığından söz etmişti. Demek bunda bir bit yeniği vardı. Artık beklemekle daha fazla zaman kaybedemezdim. Gidip kurum yetkilisini gördüm. Durumu o da bildiğini fakat bu konuda kendisinin karar veremeyeceğini, bir üstüne sorması gerektiğini belirtti. Bir gün sonra cevap almak için gittiğim ilgili, acımı anladığını, fakat yaşımın küçük ve işsiz oluşumun şu an için bu birleşmeye engel teşkil ettiğini, ama bir de müdürü görmemde yarar olduğunu söyledi.

Gidip müdürü gördüğümde, bana aşağı yukarı aynı şeyleri söyledi. Cevap olarak kendisine Fatma'yı çok sevdiğimi, belirtilen noksan durumlarımı düzeltip ne kadar zaman geçse de yeniden karşılarna çıkacağımı belittim. Bu arada Fatma'yı başka birine vermeyi umuyorlarsa, yanıldıklarını da söylemeyi ihmal etmedim.

Bütün bu olanlardan kısa bir süre sonra, Fatma'yı Magosa'dan Baf'a göndermişlerdi. Yani geldiği yere. Bu arada zaman su gibi akıp gitmiş, yaşım da.

Aradan geçen iki yıla yakın bir süre sonra Fatma bir gün Magosa'ya çıkageldi. Daha doğrusu dönmüştü. Onu bu kadar uzun bir hasretlikten sonra ilk defa sinemada görmüştüm. O da büyümüş olgunlaşmıştı, bu geçen zaman süresince. Fakat, benim ona olan sevgim ilk günkü kadar canlı ve tazeydi. Fatma evlenme çağına geldiği için artık çocuk yurdunda kalıyordu. Onunla arasına da olsa buluşup konuşuyorduk. Ve zaman böylece akıp gitti.

(KAMİL GÖKSEL SİMTAŞ, 1964) 1950

ATLILAR

1964 yılında bizim çıkan olaylardan hiç haberimiz yoktu. O gün çocuğum hastalanmıştı. Magosa'ya gittik. Biz Serdarlı da oturuyorduk. Şerife adlı kızımın boğazında bir rahatsızlık vardı. Çocuğu Hasan Güven adlı doktora gösterdik. Doktor bize şöyle dedi: Köyünüze ne kadar erken giderseniz, gidin. Çünkü Lefkoşa'da olaylar çıktı. Bunları duyunca bizde Kaleburnu köyünün otobüsüne bindik. Arkamızda bir Rum bizi takip ediyordu. Fakat sonuçta Kaleburnu'na sağ salim gittik. Olaylar başladı. Zaten biz 1959'da kurulan teşkilatın içindeydik. Kaleburnu'ndaki teşkilatta Doğan Bey vardı. Ben onun yardımcısıyım. Artık olaylar patlak vermişti. Tahtakale'deki olaylar duyuldu. Sonra Lisedeki Atatürk heykelini kurşunladılar. Bunun üzerine biz silahları çıkarmaya karar verdik. Toprağın altından silahları çıkardık. Silahları denedik. Fakat bombaları hiç patlatamadık. Çünkü nemlenmişlerdi. El bombasını uçurumdan aşağı attık ama patlatamadık. Ateş yakıp onları zararsız hale getirdik. Sonra teşkilat toparlandı. Mevziler aldık. Yaz tatili gelmişti. Biz köyümüz olan Serdarlı'ya gelerek ailemizi ziyaret etmek istiyorduk. Fakat bir türlü gelemedik. O sırada aşıcılar vardı. Tarım dairesinde köyleri gezerlerdi ve hastalığa karşı hayvanları iğnelelerdi. O insanlar tanıdık. Bizi iyi tanıyorlardı. Bize yemek verdiler. Yemekte bize, Magosa'ya sizi eskort götürecek dediler. Bizde tamam dedik. Bir vasıta bulursak sizinle beraber gidebilir miyiz? Deyince, gidebilirsiniz cevabı aldık. Biz Kaleburnu'nda idik. Sonra arabaya binip Magosa'ya geldik. Fakat onları bulamadık. Tesadüf o gün yollarda yoklama yapılmıyordu. Sağ salim Serdarlı'ya geldik. 8 Ağustos 1964 Erenköy hadiseleri çıktı. Türk uçakları gelip Erenköyde uçuş yaptı. Köyden çıkamadığımız için bize burada görev verilmesini istedim. Bana Serdarlı'da hanıma ise Gönendere'de görev verildi. Böylece buraya yerleştik.

(ÖZALP KARABIYIKLI, 1964)

SERDARLI

1965 yılı Haziran ayında Serdarlı'da fazla olan sten marka silahlarla, Beyermudu'nda fazla olan mermilerin takas edilerek eksiklerin tamamlanması düşünülür. Bizler, Serdarlı'dan üç tane sten marka silah, Beyarmudu'na götürecektik. Beyarmudu'da, Serdarlı'ya on bir adet mermi verecekti. Bu durum üzerine arkadaşım Cevdet Paşaoğlu ile beraber yola çıkmaya karar verdik. Arkadaşım Cevdet, ısrarla benden arabaya silahları koyarak götürmemizi yolda Rum askerlerinin olmadığını söylüyordu.

Ben ısrarla Cevdet Paşaoğlu'na yolu denememiz gerektiğini söyledim. Yoldan emin olduktan sonra silahları arabaya koyarak götürmemizin daha uygun olacağını düşünüyordum. Arkadaşımı ikna ederek silahları arabaya almayarak Beyarmudu'na doğru yola çıktık. Kukla adlı köy yoluna giden eski anayola çıkmak üzereyken, kamışlar arasına saklanmış olan üç Rum askeri aniden önümüze çıkarak durmamızı emrederler. Rum askerleri silahları önümüze doğrultarak yanımıza gelirler. Rumcam iyi olduğu için, Rum askerlerini Rumca günaydın dedim. Ama bu günaydını herkesin söyleyebileceği şekilde "galimera" değil de "galisa simera" ile söyledim. Rumlar bu sözüm üzerine, benim de Rum olduğumu zannederek, silahlarını yere indirirler. Rum askeri bana nere gideceğimizi sordu. Ben de durumu kurtarmak için Larnaka'ya gideceğimizi söyledim. Rumlar'da Larnaka'ya gitmemizin doğru olmayacağını söylüyorlardı. Çünkü Larnaka'ya giderken Türk köyü olan Beyarmudu'nun içinden geçeceğimizi ve orada Türklerin bize zarar vereceklerini söylediler. Biz bu şekilde konuşmaya devam ederken Rum bana sigara ikram eder ve samimi bir şekilde konuşmayı sürdürürüz. Rum bana ne iş yaptığımı sorar. Bende ona islah okulunda koğuş müdürü olduğumu söyledim. Ancak Cevdet Paşaoğlu'nun durumunu düşünemedik. Cevdet'in yanındaki Rum askeri yanına yaklaşarak Cevdet'e nereden geldiğimizi sordu. Cevdet'in aklına o anda Rum köylerinden birinin ismini söylemek gelmedi. İkimizin de Türk köyü olan Sinde'den geldiğimizi söyleyince, Rumlar bizim Türk olabileceğimizden şüphelendiler. Rum askerleri kendi aralarında tartışarak, böyle güzel Rumca konuşan birinin Türk olamayacağını söyler. Bunun üzerine Rum askerlerinden biri yanımıza gelerek, kimliklerimizi görmek istediğini söyler. Kimliklerimizi görünce Türk olduğumuzu anlarlar. O anda Cevdet ve ben müthiş bir korku ve panik içerisinde kaldık.

Arkadaşım Cevdet'in yüzü alçı gibi bir renge bürünmüştü. Rumlar Türk olduğumuzu öğrenince silahlarını tekrardan üzerimize çeviriler. Benim durumum Cevdet'e göre daha şanslıydı. Oranın sorumlusu olan Rum benim önümde durmaktaydı. Karşıdaki Rum acı acı bağırarak, Rum arkadaşına çekilmesini söyledi. Ateş açarsa önümde duran Rum arkadaşını vurmasından korkmaktaydı. Rum komutan yanındaki Rumun ateş etmesine izin vermeyerek bizim aradıkları kişiler olmadığımızı söylemekteydi. Ancak Rum komutan arabamızı yoklamak istedi. Arabadan inip bagajı açtım. Arabanın arkasında silah olmadığı için kendimizi şanslı hissettik. Daha sonra Rum askerleri bizi serbest bırakarak, Beyarmudu köyü'ne sağsalim geldik. Burada bizim Rum barikatından geçtiğimize kimse inanmak istemiyordu. Çünkü daha önce barikattan geçmek isteyen birçok Türk öldürülmüştü. Beyarmudu köylüleri bizim bu barikattan geçtiğimiz için çok şaşırılmışlardı. Silahlar bagajda olsaydı, halimiz ne olacaktı? Düşünmek bile istemiyorum.

(OSMAN YÜCEL, 1965) 1928

SERDARLI

1966 yılında Mallıdağ bölgesinde bölük komutanı olarak görev yaptığım sırada elimize hiç de hoş olmayan bir haber ulaşır. O zamanlar Akatu bölgesinde 2.000 kişilik Rum komando birliği bulunmaktaydı. Elimize ulaşan habere göre Türk köyü olan Çınarlı'nın içinden, birkaç arkadaşın Rum komando birliğine yiyecek verdiği şeklindeydi. Araştırma yaparak böyle bir şeyin doğru olmadığını öğrendik.

Her ihtimale karşı, Rum kampı ile Çınarlı köyü arasında geceleyin mevzilenerek, olayın geçek yüzünü öğrenmek için beklemeye başladık. Bütün gece beklememize rağmen herhangi bir sonuç alamadık.

Güneş yavaş yavaş etrafı aydınlatmaya başlarken 04.00-05.00 saatleri arasında bulunduğum mevzide başımın üzerinden birşey uçarak geçer. Bu geçen şey miğfer giymeme rağmen o kadar şiddetle başımı tırmaladı ki korkudan bayılıyordum. Biraz kendimi toparladıktan sonra olayı anlamaya çalıştım. Mevzinin karşısındaki kümesten bir tilki hindiye yakalayıp başımın üzerinden geçerken, hindinin ayakları başımın üzerindeki miğferi tırmalayarak derin izler açmıştı. Bu korkunun bendeki heyecanı geçene kadar gün bütün güzelliğiyle etrafımızı aydınlatmaya başlamıştı.

Kampa herhangi birinin yiyecek yardımında bulunmadığına emin olduktan sonra gönül rahatlığı ile Serdarlı'ya geri döndük.

(OSMAN YÜCEL, 1966) 1928

SERDARLI

1966 Mallıdağ bölgesine atanmam, Mallıdağ'da işlenen bir cinayetten sonra olmuştu. Arıdamlı bir kır bekçisi yaptığı bir yanlışlık üzerine köyde bir husumet yaratmış ve köylü bundan ötürü aralarında anlaşamayarak ikiye bölünmüştü.

Kır bekçisini istemeyen taraf daha güçlü olduğu için kır bekçisini öldürürler. Bunun üzerine Mallıdağ bölgesinin komutanı, Magosa sancaktarı tarafından suçlu bulunarak, Magosa bölgesine aktarılır. Bu sebeple bende, Serdarlı bölgesinde Mallıdağ'a bölük komutanı olarak atandım. Ama zamanın sancaktarı işlenen cinayetin silahının bulunmasını ister. Bende bu olayı çözmek için elimden geldiğince araştırmaya başladım. İlerleyen günlerde cinayet silahının İnönü'de yaşayan Mallıdağlı birisinin elinde olduğu haberini aldım. Geceleyin ekiple birlikte Serdarlı'dan İnönü köyüne hareket etmek için yola çıktık. Arabadaki arkadaşlar yoldan herhangi bir Rum saldırısı olabileceğinden yanlarına silahlarını da almışlardı. Arabada grup şefi olan arkadaşım herhangi bir Rum saldırısı sırasında, eliyle Nergisli köyünün ışıklarını göstererek oraya doğru kaçmamız gerektiğini söylüyordu. Tam bu sırada arkadaşım bizlere herhangi bir Rum saldırısı sırasında yapmamız gerekenleri anlatırken Magosa istikametinden üzerimize doğru gelen bir araba belirir. Bizler hemen arabanın ışığını söndürerek yolun kenarına saklandık. Arkadaşım yolun kenarındaki çaltı ağacının altına saklanmış, ben de karanlıkta düz ovada yüzükoyun yatmıştım. Rum aracı, arkadaşımın saklanmış olduğu çaltı ağacının yanına gelerek durur. Arabadan iki tane Rum polisi inerek bize doğru gelmeye başlar. Arkadaşım ne olduğunu anlamadan Rum polisi yüzüne işlemeye başlar. Bizler bu durum karşısında gülmek için kendimizi zor tutuyorduk. Rum polisi ihtiyacını bitirip, oradan ayrıldıktan sonra bütün arkadaşlar katıla katıla güldük. Daha sonra arabamıza binerek İnönü köyüne ulaştık. Fakat aradığımız silahı bulamadık.

Kazasız belasız bu olayı da atlattıktan sonra köyümüz olan Serdarlı'ya döndük.

(OSMAN YÜCEL, 1966) 1928

SERDARLI

1966 yılının Ağustos ayına kadar mesleğim olan öğretmenliğe devam ettim. Daha sonra Mallıdağ bölgesinde çıkan bir kargaşalık neticesinde bölgeyi terkeden bölük komutanı yerine, Mallıdağ bölük komutanı olarak göreve başladım. 1 Eylül 1969 yılında Serdarlı ocağı kurulunca sancağa maliye subayı ve Barış Gücü nezdinde istibarat subayı olarak görevlendirildim. Bu görevim 1974 Mutlu Barış Harekatına kadar devam etti. Mutlu Barış Harekatı başladığı sıralarda, Bayraktarlıktan Serdarlı sancağına gelen bir emre göre, Magosa'dan Lefkoşa'ya gitmekte olan Rum askerlerinin mümkün olduğu kadar ilerlemelerine engel olmamız istenir. Zamanımızın sancaktarı, Çukurova bölgesinde düşman birliğinin yolunu kesmeye karar verir. Serdarlı, sancağın bağlı mücahitler, Çukurova'ya giderek yolda barikat kurarlar. Rum birlikleri ile mücahitlerimiz arasında çok şiddetli çarpışmalar yaşanır. Bu çarpışmalarda üç mücahidimiz şehit olmuştur. Karşılarında diri bir savunma hattı bulan Rum birlikleri takviye almak için geri çekilir. Tekrar takviye alan düşman kuvvetleri, gece ve ertesi gün sancağımız köylerine saldırmaya başlarlar. Hızla ilerleyen düşman kuvvetleri Serdarlı'ya kadar ilerlerler. Serdarlı'nın etrafı kaş dediğimiz doğal mevzilerle çevrili olduğu için Rum kuvvetleri kolay kolay Serdarlı'ya giremediler. Ancak Ulukışla köyü düzlük bir arazi üzerine kurulu olduğu için Rum birlikleri Ulukışla'dan sonra rahatlıkla Serdarlı'ya kadar ilerleyerek ilkokulun bulunduğu yere kadar Serdarlı'ya işgal ederler. Bu durum üzerine ateşkes ilan edilir. Rumlar ateşkesi dinlemeyip, Serdarlı'daki polis binalarının olduğu yerden, köyün içine girip boş buldukları evlerde mevzilenmeye başladılar. 14 Ağustos 1974'e kadar Rumlar bu şekilde köyün içerisinde mevzilenmeye devam ederler. 14 Ağustos'ta Türk Barış kuvvetleri, Girne'den Lefkoşa'ya; Lefkoşa'dan da Serdarlı'ya hareket etmeye başlayınca, köyümüzde top sesleri işitmeye başlanır. Top seslerini işiten mücahitlerimiz dayanamayıp Rum birliklerine ateş açarlar. Serdarlı'da bu dönemde, Rumlarla Türkler arasında çok şiddetli çarpışmalar olur. Bölgemize gelen Türk birliklerine, Serdarlı'nın düşmanla çarpışmaya başladığını ve 3 tankın birliklerinden ayrılarak, köyümüzün yardımına yetişmesini istedik. Bir müddet sonra bölgemizde tank birlikleri görülür. Ancak bizler gelen tankların Türk Barış Kuvvetlerine mi yoksa, Rumlar'a mı ait olduklarını anlayamadık. Yanımdaki arkadaşım elindeki dürbünle mümkün mertebe gelen tanklara yaklaşmaya

alışarak gördüklerini mcahlilere anlatır. Gelen tankların üzerinde “Cenk” yazısının yazılı olduğunu söyleyince gelen tankların Türk askerlerine ait olduğu anlaşılr.

Bizi kurtarmaya gelen tankların Türk askerlerine ait olduğunu anlayan halk, Harmanlar dediğimiz bölgede toplanır. Nihayet beklenen an gelir ve Türk birlikleri, düşmanla savaştıktan sonra Serdarlı’ya girer. Serdarlı halkı elinden geldiği kadar, gelen askerlere ikram-ı izaz da bulunmaktaydı.

Yaşanan sevinç görülmeye değerdı. Serdarlı’nın kurtuluş gününü asla unutmayacağım.

(OSMAN YÜCEL, 1966) 1928

SERDARLI

1967 yılında savaştan sonra kimse düğün yapamadı. Herkes maddi sıkıntılar içindeydi. Benim ise nikahımın kıyılacağı gün savaş çıkmıştı. Savaştan sonra nikahı kıymaya karar verdik. Fakat paramız yoktu, düğün yapamadık sadece nikahı kıydık. Matemlik siyah bir tuvalet giymiştim, sadece aile arasında nikahı kıydık. Düğün yapamamanın ezikliği hala daha içimde taşıyorum. Savaşı tamamen yaşadığımız için çektiğimiz acıları hala daha unutamadım.

(FATMA REYHAN, 1967) 1945

ALSANCAK

1967 yılında Geçitkale’de esir olduğumuz sırada: sabah 05.30’da Türkiye’nin bizi savunmaya ve kurtarmaya geldiğini öğrendik. Türkiye’nin emri üzerine Rumlar bizi serbest bıraktılar. Bütün milletler Rumların Geçitkale’ye saldırdığını öğrenmişti. Rumlar hastahanenin etrafına benzin dökmüşlerdi. İçeride bulunan bütün insanları yakmayı düşünüyorlardı. Türkiye işte o zaman çıkartma yapacaktı. Fakat yarı yoldan geri döndüler. Geri dönen Türk askerleri çıkartma yapamadıkları için ahlardan ağlıyorlarmış. Birleşmiş Milletler Türkiye’ye vazgeçiniz idareyi biz ele aldık dediklerinden dolayı Türkiye çıkartma yapmadı. Bu durumda gelen emir üzerine saat 5’te sabahleyin Rumlar zırhlılara askeri araçlarına binerek kaçmaya başladılar. Rumlar korkup kaçtılar. Bu defa Türkleri Birleşmiş Milletler himayesine aldı. Çocuklara süt ve battaniye vermeye başladılar. Sonra esirleri sabah 8 civarlarında serbest bıraktılar. Korkuyla evlerimize girdik. Evde çekmecelerin içinde bomba bulduk. Rumlar köyden ayrılmadan önce evlerin etrafına benzin dökmüşlerdi. Biz kibrit çakacak olsak, hemen tutuşabilirdik. Emir gelmese Rumlar bütün köyü yakacaklardı. Biz kadınlar köye gittiğimizde erkekler henüz gelmemişti. Onları beklemeye başladık. Bir türlü gelmek bilmiyorlardı. Herkes ağlamaya başladı. Erkeklerde hiç haber de yoktu. Nihayet öğlene yakın erkekler perişan bir halde yürüyerek gelmeye başladılar. Bazılarını dövmüşlerdi. Erkekler köye girince, kadınlar evlerden çıkarak onları karşıladılar. Bir adam vardı üç oğlu birden şehit düşmüştü. İki tanesi 18 yaşındaydı, ikizdiler, diğeri ise 16 yaşındaydı. Bu adam köye girerken “ne oldunuz kızım kötü birşey yapmadılar ya size” dedi. Ben yok diyerek size ne yaptılar diye sordum. Karşılığında şu cevabı aldım: vallahi çok dövdüler bizi ama çocuklarıma birşey olmasında varsın beni dövsünler. Adam çocuklarının şehit olduğunu bilmiyordu. Daha sonra bütün adamlar köye gelince, sağ kalanlar çocuklarını aradılar, mevzileri gezdiler yaralıları ve ölüleri topladılar. 28 tane şehit verdik. Daha sonra bütün şehitleri toplayıp ertesi gün toprağa verdiler. Rumlar bizim onların esiri olduğumuzu zannediyorlardı. Kaçarken bize heran geri gelebileceklerini söylemişlerdi. Bizde o heyecan ve korkuyla yaşamaya başladık. Savaş sona erince nişanlım ve kızkardeşlerimi alıp başka bir yere götürdük. Çünkü Rumlar yine geleceklerini söylemişlerdi. Rumlar altın eşyalarını aldılar,

hırsızlık yaptılar ama kadınlara, kızlara zarar vermediler. Savaştan sonra yıllarca korkuyla ve heyecanla yaşadık. O günden sonra silah sesi duyamaz hale geldim.

(FATMA REYHAN, 1967) 1945

ALSANCAK

1967 yılında bütün arabalar ve Rumlar Geçitkale köyünden geçirdi. Köyden dışarı çıkmak yasaktı. Lefkoşa'ya gidebilmek için izin çıkartmak gerekiyordu. Rumlar Lefkoşa'da barikat kurmuştu. Rumlar insanların önünü kesip yokluyorlardı ve kimlik kartı görmek istiyorlardı. Kadınları kadın polisler yokluyordu. Tedbir almak için yoklayıp, silah gibi şeyler arıyorlardı. O gün nikahım kıyılacaktı. Nikah hazırlığında birşey eksilmiştik. Lefkoşa'ya gidip almamız gerekiyordu. Ben annem ve kızkardeşlerim Lefkoşa'ya gittik isteklerimizi aldıktan sonra köye gelirken, barikatta bizi geri çevirdiler. Türk polisi, bize köyün Rumlar tarafından sarılmış olduğunu ve köye girmemizin yasak olduğunu söyledi. Bizde çaresizce geri döndük. Köyün dışında bir tanıdık vardı. O geceyi onun evinde geçirdik ama sabaha kadar hiç uyumadık. Biran önce sabah olmasını istiyorduk. Küçük kardeşlerim ve babam köyde kalmışlardı. Onları çok merak ediyorduk. Nikah heyecanı yerini üzüntüye ve endişeye bırakmıştı. Ne umutlarla çıktığımız köye geri dönememek beni çok hayal kırıklığına uğratmıştı. Ertesi gün öğlene yakın köye gitmeye karar verdik. Bizi yine barikatta yokladılar. Bu defa geçtik. Biz köye girerken, eşimin taksi ile köyden çıktığını gördüm. Meğer köye gelmiş bizi orada bulamayınca Lefkoşa'ya gitmeye ve bizi aramaya karar vermişti. Ben o zamanlar daha eşimle 15 günlük nişanlıydık. Onu görünce arabadan atladım aşağıya, ona köye geldiğimizi söyleyecektim. Boşu boşuna Lefkoşa'ya gidip bizi orada aramasın diye. Sonuçta eşimi durdurdum. Bizde taksiye bindik. Köyün girişindeki barikatta bulunan polis köyden dışarı çıkarsanız tekrar giremezsiniz, dedi. Eşim beni köyden dışarı çıkarmak istiyordu. Bende ona annemi ve kardeşlerimi bırakamam, babamdan izin almadan köyden ayrılamam, dedim. Bu defa köye gittik. Köy Rumlar tarafından sarılmış ve savaş çıkmıştı. Eşim taksiciydi. Köyde kalmak istemiyordu. Ağrotor'a İngiliz götürmüştü. Dikelya'ya da bunu haber vermesi gerekiyordu. Sonuçta taksiciliğini fırsat bilerek kaçıp Leymosun'a gider. Köy akşamüstü tam saat üçte Rumlar tarafından sarılır. Türklerle Rumlar saat üçten, gece saat dokuza kadar çarpıştılar. Savaş başlamıştı. Rumlar mevzileri basarak orada bulunan genç çocukları acımasızca öldürüyorlardı. Biz evde silah seslerini duyuyorduk. Babam evden dışarı çıkmayın, dedi. Babam eline bir silah alarak kapının önüne oturmuştu. Bizi korumaya çalışıyordu. Evimiz yol üstündeydi. O zaman köyde komutan İsmail

Bozkurt'tu. Bizim eve gelerek "Hasan Dayı daha ne beklen, ne gitmezsiniz. Topla çoluk çocuğu da aşağıdaki karargaha götür. Çünkü Rumlar saldırmaya başladılar" dedi. Bizde mecbur olduk çıktık. Fakat babam hala daha ısrarla evden çıkmamızı istemiyordu. Rumlar köye girmiş, mevzideki askerlerimizi öldürmüşlerdi. Köyün içinde kalan Türkler, Rumlar bizi teslim almaya geliyorlar; kadınları çocukları hep bir yere toplayarak ne yapacağımızı düşünelim, derler. Türkiye'den haber gelmesini bekliyorduk. Köyde bütün halk karargâhın yanındaki bir eve sığındık. Babam, karargâha girmeyin çünkü Rumların ilk düşündüğü yer karargâhtır, der. Bütün kadınlar, çocuklar, gençler, mevzide olmayan yaşlılar hep bir yerde toplandık. Ama yatalak olan bazı yaşlılar kaçamadılar. Evde kaldılar. Bu kaçamayan yaşlıları, Rumlar yatakların içinde süngülerle öldürdüler. Rumların gözü dönmüştü. Karargâhın yanındaki evde bulunduğumuz sırada silah seslerinin gitgide yaklaştığını duyuyorduk. Rumlar içinde bulunduğumuz evin duvarlarından atlayarak, havluya girmişlerdi. Annem bizi korumak için, benim ve kardeşlerimin üstüne sarıldı, sonra da heyecan ve korkudan bayıldı. Rumlar havluya girince "şergabano, şergabano" diye bağırmaya başladılar. Yani teslim olun diyorlardı. Rumlar kapıyı kırarak içeri girdiler. O sırada içerdekiler bayılan bayılana, işeyen işeyene. İnsanlar çok korkmuşlardı. Rumlar içeri girmeden önce elinde silah tutan adamlar, silahlarını hep bir yere sakladılar. Çünkü Rumlar silahları görürse bizleri orada vururlardı. Rumlar içeriye girip bizi esir aldıktan sonra havluya çıkardılar. İnsanların kimisi ağlıyor, kimisi de bayılıyordu. Annem baygın vaziyette olduğundan dolayı, babam onu kucağına almıştı. En küçük kardeşim üç yaşındaydı. Bende onu kucağıma almıştım. Rumlar bizi arkamızdan ite ite silahlarla dışarıya çıkarttılar. Bir kısım halkta köyün sinemasında toplanmıştı. Rumlar bizi ve sinemada bulunan insanları hep bir yere topladılar. Sinemadaki insanları köpek gibi dışarıya çıkartmışlardı. Kadınlar, çocuklar önde, arkalarında ise silahlı rumlar vardı. Arkamıza silah dayadılar, biz heyecan, korku ve panik içinde yolda yürümeye başladık. Arkamızdaki silahı sezmek ödümüzü koparıyordu. Bu defa yoldan geçerken Mehmet Emin Arap adlı 90 yaşındaki devamlı beyaz dizlik giyen adamı gördük. Adama karısı demiş kaç evden, o da üç tane Rum öldürmezsem kaçmam cevabını vermiş. Mehmet Emin Arap evinde kapıyı açar. Eline bir silah alır ve kapının arkasına oturur. Bu esneda karısı evden

kaçar. Kapıyı açık gören Rumlar evde birinin olmadığını zannederler ve içeri girerler. Mehmet Emin Arap eve giren, biri komutan diğer ikisi sivil olan üç tane Rum'u vurarak öldürür. Fakat sonra Rumlar, Mehmet Emin Arap'ı evinin önüne yatırıp, süngüyle karnını delerler. O da yetmezmiş gibi adamın üzerine benzin dökerek onu canlı canlı yakarlar. Rumlar intikamlarını çok acımasızca almışlardı. O esnada biz yoldan geçerken adamı yanarken gördük. Üzerinden alevler çıkıyordu. Burnumuza et kokusu geliyordu. Ben bu yüzden senelerce et yiyemedim. Mehmet Emin Arap'ı bu şekilde gören çığlık atıyordu. Rumlar da adamı görmeyelim diye kapıyı kapadılar. Biz yolumuza devam ederken başka bir evin önünde iki tane şehitin yattığını gördük. Bu şehitlerden biri "teslim oluyorum" deyip silahını yukarı doğru kaldırır, Rumlar da onun ateş edeceğini zannederler ve onu vururlar. Yoldan geçerken şehit olan Hasan Veleddini görenler ilk bakışta onu tanıyamazlar. Herkes ilk önce oğlunu zanneder. Anayola çıktığımız zaman adamlar bu yana kadınlar bu yana diye Rumlar bağırmaya başladılar. Kadınları Bebek Bar'a ve hastahaneye erkekleri ise İsgarino Hanına götürdüler. Bu han Rum hanıydı. Sabaha kadar kadınlar, erkeklerden ayrı kaldı. Kadınlar erkeklerin gittikleri yerden sağ gelmeyeceğini, erkekler ise kadınların öldürüleceğini zannediyorlardı. Mesela ben bir daha babamı ve büyük erkek kardeşlerimi görebileceğimden emin değildim. Korkuyla ve heyecanla sabah olmasını bekliyorduk.

Onaltı yaşından küçük oğlanları da, erkeklerle beraber esir almışlardı. Ondört yaşında olan Ali adlı kardeşimin meydanda olmadığını farkettim. Anneme söylemek istemedim. Çünkü o halâ daha baygın bir vaziyette yatıyordu. Havva adlı hemşire anneme yatıştırıcı iğne yapmıştı. Kardeşimin kaybolduğunu polise söyledim. Kardeşlerim arasında en büyük bendim. Bizi esir alan Rumlar ellerinde silahlarla sabaha kadar oturdular. Bizde sabaha kadar heyecan ve korku içindeydik. Borular ve su depoları kurşunlardan delinmişti. Bulunduğumuz yerde delinen depolardan dolayı sular vardı. Sabaha kadar ayaklarımız su içinde, sırlıklam ne olacağız diye bekledik.

(FATMA REYHAN, 1967) 1945
ALSANCAK

1967 yılında Geçitkale Köyü'nde Rumlar, Türkleri esir almıştı. Biz kadınlar hastahanede esir alınmıştık. Ben sabaha yakın kardeşim Ali'nin olmadığını farkettim. Yanımızda bir de doktor vardı. Ben onlara kardeşim kayıptadır, onu bulmam gerekir, öldü mü kaldı mı bilmiyorum, dedim. Onun erkeklerle birlikte esir alınabileceğini düşünmektaydım. Bizi esir alan askerlerden biri Yunanlı bir zabitti. Bir potini başka, bir potini de başkaydı. Potinlerden Yunanlı olduğunu anladık. Hemşirelerin odalarında Türk artistlerinin posterleri vardı. Bu Yunanlı bu posterlerin üzerindeki Türk artistlerinin posterleri vardı. Bu posterlerin üzerindeki Türkçe yazıları okuyabiliyordu. Ben nasıl bilir de bu yazıları okur diye merak ettim. O da "biz Yunanistan'a İstanbul'dan göçtük" dedi. Kardeşimin kaybolduğunu söyleyince bana, gel beraber gidelim de kardeşini bulasın dedi. Fakat ben gitmek istemedim. Çünkü korkuyordum ve ona güvenmiyordum. Sonra bir Türk polisi; Rum izin verdi, benimle gel gidelim, dedi. Bu Türk polisi Rumlar onun polis olduğunu anlamasın diye polis üniformasını çıkartıp, doktorun önlüğünü giymişti. Sonuçta ben kardeşimi aramaya Yunanlı ile değil de bu Türk polis ile gitmişim. Bu Türk polis ile diğer tarafta kadınların olduğu yere gittik. El feneri ile uyuyan çocukların yüzüne baktık. Kış mevsimiydi. 15 Kasım günüydü. Herkes yerlerde yatıyordu. Kardeşimi bulamayınca ağlamaya başladım. Dedim ki, onu ya öldürdüler ya da erkeklerle hana gitti. Türkiye'den emir gelir ve Rumlar bizi serbest bırakırlar. Daha sonra kardeşimin Besime adlı bir kadının yanında olduğunu öğrendik. Kardeşim Ali o kalabalık içine dalıp, onlarla gitmişti. Sabaha kadar ağladığımı öğrendik. Sabahtan Ali bizi görünce üstümüze sarıldı ve hepimiz sevinçten ağlamaya başladık.

(FATMA REYHAN, 1967) 1945

ALSANCAK

1967 yılında Geçitkale köyüne Rum ve Yunan askerlerinin haince saldırıları karşısında yaşadıklarımı ömrüm boyunca unutmayacağım. Savaş başladığında oniki yaşındaydım. 15 Kasım 1967 yılında öğleden sonra üç civarlarında birden korkunç top ve silah sesleri duymaya başladık. Geçitkale üç Türk köyünden biriydi. Akıncılar ve Düzkaya ise iki Türk köyüdür. Büyük yerleşim yerleri olan Lefkoşa, Limasol, Larnaka ve Baf'a gitmek için Geçitkale'den geçmek lazımdı. Bu nedenle Rumların gözü her zaman bu köyde idi. Bu köyü ele geçirmek için mücadele ediyorlardı. Savaş başladığında mevzilerdeki mücahitlerimiz ellerinden geldiği kadar direndiler. Fakat Rum askerleri köyü kuşatıp, köyün içine kadar girmişlerdi. Biz korku ve çaresizlik içinde evimizde beklemeye başladık. O zaman köyde Mücahitlerin komutanı İsmail Bozkurt evimizin önünden geçerken babama; "ama daha evdesiniz, çocuk çoluğu al da aşağıdaki karagâha götür" dedi. Bizde söylediği yere gittik. Köyde herkes buraya toplanmıştı. Çok geçmeden Rumlar bizi esir alarak hastahaneye götürdüler. Emine adında yaşlı bir komşumuz vardı. Bir Rum askeri bu kadının kolunda taşıdığı küçük bir sepetin içine bomba koymuştu. Kızı Naile bunu götür. Köyümüzde kampları bulunan Barış gücü askerlerine haber verir. Askerler bombayı alıp etkisiz hale getirirler. Böylece kurtulmuş olduk. Bu yaşadıklarımın sonra bugün bile şiddetli bir ses duyduğum zaman hemen aklıma savaş geliyor ve korkuyorum. Çok şükür Anavatanımız Türkiye sayesinde kurtulduk. Savaşın ardından, sabahleyin ailemle benim sevindiğimiz olay, şimdi hayatta olmayan babamı sağlıklı olarak yanımızda görmek oldu.

(İNCİ REYHAN, 1967) 1955

ÇATALKÖY

1967’de gelmişti. Annem bir rahatsızlık sonucu Ocak ayının ilk günlerinde hayata gözlerini kapamıştı. Rahmetli annemin ölümü bütün aileyi kökünden sarsmıştı. Evde dikensiz gül gibi kalmıştık. 3-4 ay geçmesine rağmen evde hüznün vardı. Ben, küçük kardeşim ve babam birlikte kalıyorduk. Babam rahmetlik annemin marazından kendini içkiye vermiş, geç vakitlerde eve geliyordu. Yaşım da 19’a varmıştı. Eve yeniden bir düzen vermek, eski canlılığına kavuşturmak istiyordum.

Artık kendimi evlenmeye hazır hissediyordum. Ve doğru kendimi yurdun müdürü karşısında buldum. Müdür Bey beni tanıyamamıştı. Aradan geçen üç yıl tabii ki beni değiştirmişti. Boyum uzamış, vücudum gelişmişti. Ama hissetmişim ki, üç yıl bekledikten sonra yeniden karşısına çıkmam onu adeta şaşırtmış ve ne diyeceğini bilememişti. Müdür bey, benim tutumum karşısında, “bu akşam yurda gidip kızın fikrini bir sorayım, eğer o da halâ istiyorsa, mesele kalmaz, derhal muameleleri yapmaya başlarız” demişti.

Müdür beyin ağzından çıkan bu sözler karşısında sevinçten adeta küçük dilimi yutacaktım. Çünkü Fatma’nın böyle bir teklife “Evet” diyeceğinden emindim. O akşam sabaha dek gözüme uyku girmede.

Ertesi gün gelen cevap olumluydu. Artık nikah muamelelerini hazırlamaya koyuldum. Bölüğümünden de 20 günlük bir izin vermişlerdi, hazırlıklarımı tamamlayabilmem için.

Nişan, nikâh ve düğünü hep birarada yaptık. Mücahitler Gazinosu’nda yapılan düğünümüzde hayatımın en mutlu anlarını yaşıyordum. Mutluluk ve sevinçten yürümüyor, adeta uçuyordum.

Acı ve kahr dolu günlerimizi unutmak için Fatma ile geziyor, eğleniyor, hayattan tad almaya çalışıyorduk.

Ancak ne var ki, o günlerde aldığım maaşla ne ev tutacak halim vardı, ne de boş ev bulunuyordu. Babam ve kardeşimle birlikte bir süre olsun oturmaya karar vermiştik. Fakat bu durum da uzun süre devam edemezdi. Bir ev bulup çıkmamız, bağımsız olmamız kaçınılmazdı. Bu konuda yurt müdürünü gördüm. Zaten o da durumumuzu biliyordu. Onun yardımı ile kapısız, penceresiz, susuz ve elektriksiz bir eve taşınmayı kabul ettik. Ve altı ay içinde tüm eksiklerini tamamlamış, evi oturulur hale getirmiştik.

Bu arada eşim bir kız çocuğu dünyaya getirmişti. Bu ilk çocuğumuzun adını “Vedia” koymuştuk. Rahmetli annemin ismiydi.

Aradan bir sene geçmeden eşim ikinci çocuğumuz “Yonca”yı dünyaya getirmişti. İkinci çocuğumuzun kız oluşu biraz canımı sıkmıştı. Ama eşime bunu hissettirmiyordum. Her ikimiz de beş çocuğumuzun olmasını istiyorduk. Ve hatta isimlerini bile koymuştuk Vedia, Yonca, Ozan, Hakan, Kaan. Ve evet 3. çocuğumuz da hayal ettiğimiz gibi oğlan doğmuştu. Çok sevinçli idim. Ellerimi göğse kaldırmış tanrıma dua etmiştim. İçten gelen bu duamı yaparken, tüylerimin diken diken olduğunu hissetmiştim.

(KAMİL GÖKSEL SİMTAŞ, 1967) 1950

ATLILAR

1971 yılında Evdim'e gelen komutan beni üç kez casusluk yapmam için Rum köyüne gönderdi. Bana güveniyordu. Birgün Rum polisleri bizim köye geldi. Ben Mustafa Zeki'nin barında oturuyordum. Rum polisleri de gelip yanıma oturdular. Komutan ise karşı tarafta bulunan Ziya'nın barında oturuyordu. Ben Rum polislere bira ısmarladım. O gece Türkiyeli komutan beni çağırttı. Komutanın emriyle, Rumlarla oturduğum için beni hapse atmışlardı. Sonra komutan geldi ve bana niçin Rumlarla oturduğumu sordu. Bende ona Limasol Sancaktarından yetkim olduğunu belirttim. Komutan bunu öğrenince beni serbest bıraktı.

(HASAN REYHAN, 1971) 1926
ÇATALKÖY

1974 yılında; birgün hanımla beraber doktora, oradan da Rum pazarına gittik. Rum pazarında tanıdık bir Rum polis vardı. Daha sonra köyümüz olan Serdarlı'ya gitmek için Magosa barikatından geçtik. Dörtüyle gelince arkamıza bir Rum polisi düştü. Bizi durduttu. Bana sen Türksün barikatta durman gerekiyordu, neden durmadın? Diye sordu. Fakat barikatı geçerken tanıdık olan Rum polis bize geçmemizi söylemişti.

Ben de Rum polise şöyle dedim; Doktordan geliyoruz, arabamda birşey yoktur, bakabilirsin. Rum, olmaz dedi. Tabancasını çekti ve arkama dayadı. Arabaya bindik. Tabanca arkamda Magosa barikatına kadar geldik. Orada beni içeriye çağırdılar. Hanım arabada oturuyordu. Benden kimlik kartımı istedi, verdim. Kimlik kartımı almak için elimi uzattığım zaman karnıma, arkama, her yerime vurmaya başladı. Sonra Barış Gücü geldi ve beni kurtardı.

Bu günü de böyle atlattık.

(AHMET KASAP, 1974) 1925
SERDARLI

Biz Baf'ta oturuyorduk. 1974 yılında Birleşmiş Milletler hamile kadınları Türk tarafına geçirtme kararı aldı. Bunun üzerine ben Niyazi Efendiye bu durumu anlattım. Niyazi Efendi dedi ki bana; Bu üç hastahaneden birini tercih etmemi istedi. Baf, Limasol ve Aġratur Hastahaneleri. Bende Aġratur Hastahanesini seçtim. Hanım orda doğum yapsın diye. Neticede, ben o gün köye geldiğim gün, Baf'a gittiğimi söylemiştim. Geri geldiğim zaman herkes koştı sordu. Beni neden Baf'a arattılar diye. Niyazi Efendi'de sordu. Ona durumu anlattım. Bana dedi ki; sen hiç merak etme ben hanımı göndereceğim. Ama senden bir isteğim var. Bende buyrun dedim, elimden gelen birşeyse yaparım.

Senden istediğim; ben hanımı göndereceğim. Sen de el çapası ile bütün bağlarımı, bahçelerimi sürecen, o tarafa öyle kaçacaksın. Ben de tamam deyip, kabul ettim. Neticede de öyle oldu. Hanımı 2-3 gün içinde gönderdi. Ben de elçapası ile bu adama bağlarını, bahçelerini 2-3 ay içinde sürdüm. Bitirdikten sonra Niyazi Efendi kaç para gündelik tuttuysa, bana parayı takır takır ödedi. Gündeliklerimi ödedikten sonra bana şöyle dedi: Bu parayı sana veriyorum, daha paran varsa al üzerine bende sana bir kağıt yazacam, git falan bankaya yatır paranı. Çünkü dağdan geçeceksiniz paraya bir şey olmasın. Neticede bende öyle yaptım.

(CEMAL SOYLUOĞLU, 1974) 1949

ESENTEPE

1974 yılında evli ve dört çocuk annesiydim. 1967'den sonra bu defa dört çocukla ölüm korkusu yaşadım. 1974'te 21 Temmuz Barış Harekatı olunca rahatladık ama o dönemde dört çocukla, altı ay boyunca çadırlarda kaldık. En büyük çocuğum beş yaşında, en küçüğü ise kırk günlüktü. Çadırlarda altı ay boyunca imkansızlıklar ve yarı aç bir halde yaşadık. Sonra Birleşmiş Milletler bizi yine himayesi altına aldı. O zaman Türkiye Kıbrıstaki Türkleri İngilizin elinden aldı diye bir söylenti çıkmıştı. Çadırlardaki insanları kurtarmak için Türkiye'den uçaklar geldi. İnsanların eline bir kart verdiler. Bu kartta kaç kişi olduğumuz, çocukların adları ve yaşları yazıyordu. Ayrıca kartın üzerinde "qo" yazardı. Nihayet uçaklara bindik ve Türkiye'ye gittik. Adana'da çok güzel bir bando eşliğinde karşılandık. Çocuklu kadınlara öncelik tanınıyordu. Bir hafta boyunca Adana'da İmam Hatip Okulu'nun yurdunda kaldık. Sonra Kıbrıs'a gemi ile geri döndük. Havadan gittik. Denizden geldik.

(FATMA REYHAN, 1974) 1945

ALSANCAK

1974 yılında Evdim'de çobancılık yapıyordum. Ayrıca mücahittim. Birgün nöbetten çıktım. Bir arkadaş bana mandıraya gitmememi, Rumların heran birşey yapabileceklerini söyledi. Ben yine mandıraya gittim. Diğer çobanlardan kimse yoktu. Keçilerin sütlerini sağımaya başladım. Sütler kovaya hafif kırmızı renkte akıyordu. Meğerse savaş başlamıştı. Silahlardan ve düşen toplardan ortalık yavaş yavaş kızılığa bürünmekteydi. Ben keçileri sağımdan vazgeçtim. Köye inerken tek tük silah sesleri duymaya başladım. Akşam oluyordu. Kampetimi alıp mağazalara gittim, güvenli bir yer bulup yattım. Köye gidememiştim. Gidemediğimden dolayı köyde kalan karımı ve çocuklarımı düşünüyordum. Sonra sabah oldu. Köyün muhtarının mağazalara geldiğini gördüm. Köyde arabası olanlar korkup kaçıyorlardı. Öğlene doğru çocuklarımdan Ali ile Salih'i gördüm. Mevziye erzak götürmeleri için yollanmışlardı. Ali ve Salih'i alıp bir tepeye gittim. Ben ise mandırama gittim. Mandıram İngiliz üslerine yakın olduğu için güvendedim. Ertesi gün köye gittim, çocuklarımı da yanıma almıştım. Köy alanında birçok insanın çadırların içinde oturduğunu gördüm. Ailemi buldum, hepsi iyiydi. Ekmek su yoktu. Perişanlık vardı. Çadırların etrafını tellemişlerdi. Orasını kamp haline getirmişlerdi. İngilizler bize kamptan dışarıya çıkmanın yasak olduğunu söylüyorlardı.

(HASAN REYHAN, 1974) 1926

ÇATALKÖY

1974 yılında para karşılığında Rumlar, Türkleri Trodos üzerinden; Limasol'dan Lefkoşa'ya geçirmektedirler. Nevin ismindeki otuz yaşlarındaki bir kadın, sekiz yaşındaki kızı Tijen, onaltı ve yirmibir yaşlarında iki tane genç kız; bu kişiler para karşılığında Lefkoşa'ya yani Türk tarafına geçmek isterken, Yunan askerleri yollarını kesti. Kadın ve kızlara tecavüz ettikten sonra göğüslerini ve bileklerini kesip onları acımasızca öldürdüler. Dördünü de vahşice öldürdüler ve paralarını çaldılar. Bu kötü olaydan sonra kimse karadan cesaret edip Türk tarafına geçmeye çalışmadı.

(İNCİ REYHAN, 1974) 1955
ÇATALKÖY

Barış Herekatı'nın birinci günü kadın, çocuk ve yaşlıların çoğu Vatan Sineması'na sığınmıştı. Bu olağanüstü durum karşısında halk bir arada bulunma ihtiyacını duyuyordu. Ben de annem ve iki kardeşimle birlikte sinemada bulunuyorduk. Babam ve diğer mücahitler ise mevzilerdeydi. Rum tarafından gelen mermiler, sinemanın üst kısmına vurdukça Vatan Sineması'ndaki halka korkudan çığlık attırıyordu. Aynı gün annem, kardeşlerim ve bazı köylülerle birlikte Vatan Sineması'nın karşısında bulunan ninemin evine sığındık. Bu arada köye giren Rum askerleri sinemadakileri esir aldı. Rumların konuşmalarını evden duyuyordum. Ben çocuk halimle, onbir yaşında idim. Türkiye'nin Kıbrıs'ı alacağını fakat beni ve ailemi de Rumların öldüreceğini düşünmeye başlamıştım.

Harekatın ikinci günü Rum askerlerinin bir bölümü ninemin evine girerek babamı ve diğer mücahitleri aradı. Avluda bulunan su kuyusunda mücahit bulunup bulunmadığına baktılar. Aslında mücahitler su kuyusuna inmeyi düşünmüştü. İyi ki karar değiştirip dağa çıktılar. Ninemin evine giren Rumların subayı beni ve annemi alıp bizim eve getirdi. Burada elinde tabancası ile babamı arayan Rum subay, umduğunu bulamadı. Çünkü, yukarıda da belirttiğim gibi babam dağa çıkmıştı. Evimizde askerlikle ilgili buldukları tek şey mermi idi. Daha sonra bizi bırakıp gittiler. Fakat biz çok korkmuştuk.

(MEHMET KARAMANOĞLU, 1974) 1950

BİNATLI

1974 Mutlu Barış Harekatı başladığı zaman Serdarlı'da sancakta görev yapmaktaydım. Barış gücü ve Kızılhaç'ta olan irtibatı yürütmekle görevliydim. 21-22 Temmuz 1974 günleri müthiş çarpışmalarla geçen Serdarlı'nın etrafındaki doğal mevzilere yerleşmiş olan mücahitler Serdarlı'yı çok güzel bir şekilde müdafa ederler.

Çarpışmaların ikinci günü Bayraktarlıktan, Görneç köyüne Türk komandoları indi mesajını aldık. Bu mesajın doğrusu, "Türk komandoları Görneç'e indi mi?" şeklindeydi. Telsizde görevli arkadaş -mi soru ekini alamadığı için mesaj elimize Türk komandoları Görneç'e indi şeklinde ulaşır. O zamanın bölge sorumlusu beni çağırarak, Görneç'e gidip Türk komandolarını karşılamamı ister. Ben kesinlikle Görneç'e Türk komandolarının inebileceğine ihtimal vermediğim için, bölge sorumlusunun isteğini geri çevirdim. Bölge sorumlusu elindeki mesajı bana doğru uzatarak okumamı ister. Mesajı okuduğum zaman gerçekten Görneç'e Türk komandolarının indiği yazmaktaydı. Tam bu sıralarda Görneç'ten iyi tanıdığım bir arkadaşım karargâha gelir. Kendisine Türk komandolarının Görneç'e gelip gelmediğini, haberinin olup olmadığını sordum. Arkadaşım bana Görneç'e Türk komandolarının değil, Rum komandolarının geldiğini söyler. Bölge sorumlusuna bu durumu aktardığım zaman canı sıkılarak bu şerefli görevi bana vermeyeceğini söyler. Bölge sorumlusu karargâhtan iki tane gönüllü Türk polisi bularak Görneç'e Türk komandolarını karşılamaya gönderir. Görneç'e Türk komandoları gelmediğinden, bu iki arkadaşımız Rum askerleri tarafından yakalanır. Daha sonra öğrendiğimize göre arkadaşlarımızı Meriç'ten Lefkoşa'ya Lefkoşa'dan Larnaka'ya götürürler. Bu günlerde Görneçli bir Rum, Değirmenlik köyüne gitmeye çalışırken, Türk askerleri tarafından yakalanır. Yakalanan Rum, Gönendere'ye getirilerek garajın içine hapsedilir. Ertesi gün Kızılhaç yanına gelerek, Rumun annesinden mektup getirdiğini ve esir olan Rum'u görmek istediklerini söylerler. Bölge sancaktarı ve aynı zamanda emniyet müdürü, esirin Kızılhaç'a gösterilmesini istememekteydi. Ancak Rum esirin Kızılhaç'a göstermenin doğru olacağını bildiğim için sancaktarı ikna ederek, Rum esiri Kızılhaçla buluşturdum. İyi Rumca ve İngilizce konuştuğum için Kızılhaç'a mensup İngiliz ve Rum esir arasındaki konuşmalara tercümanlık ediyordum. Kızılhaç ekibi, Rum'a annesinden gelen mektubu vererek, oradaki hayatı

hakkında genişçe bir bilgi alır. Kızılhaç'a mensup İngiliz ile aramda, Rum esirden dolayı yakınlaşma doğar. İngiliz Çavuş, binbir zorluğu aşarak Rum esirle kendisini görüştüğü için bana minnet duyduğunu söyler. Benimde herhangi bir sorunum olursa kendisinin haberi olmasını ister. Bende bu durum üzerine İngiliz Çavuş'a kayıp olan iki tane polisimizin bulunmasında bana yardım etmesini istedim. İsteğimi kabul eder. İngiliz Çavuş kayıp olan arkadaşlarımı aramaya başlar. İngiliz Çavuş kayıp olan arkadaşlarımın Rum kesiminde hangi karargâhlarda olabileceğini sorar. Bende büyük ihtimalle Değirmenlik, Lefkoşa, Küçükaymaklı karargâhlarına götürülmüş olabileceklerini söyledim. İngiliz Çavuş ertesi gün, söylediğim karakolları arar. Fakat herhangi bir sonuca ulaşamaz. İngiliz Çavuş sekiz gün sonra yanıma gelerek, sevinçli bir şekilde bana polislerimizden haber getirir. Polislerimizin Larnaka'da esir edildiklerini ve en kısa zamanda onları geri getireceğini söyler. Kızılhaç çavuşu sözünü tutarak iki gün sonra polislerimizi bizlere teslim eder.

(OSMAN YÜCEL, 1974) 1928

SERDARLI

1974 yılında ban hamile olduğum için köyde kaldım. Kimisi güneye, kimisi de üstlere kaçmıştı. İngilizler devamlı olarak beni kontrol için doktora götürürlerdi. Doktora giderken yolda Rumların barikatları vardı. Bazen geçmemize izin vermiyorlardı. Binbir zorluklarla doktora gidiyordum. Köyde gençlerden sadece ben kalmıştım. Sonra Kızılhaç'tan bir haber gelir hamile olanları da diğer tarafa geçireceğiz diye. Sonra kocam Cemal'ı yanlarına çağırarak nerede doğum yapmak istediğimi sordular; Ağrotor'da mı, Bafta mı, Limasolda mı? Cemal'da Ağrotur'da dedi. O zaman Ağrotur en iyisiydi. Köyde Niyazi Efendi adlı bir komutan vardı. Bana, sen hiç merak etme seni diğer tarafa gönderecem, ama bir ricam var, dedi. Niyazi Efendi eşim Cemal'in el çapası ile bağlarını bahçelerini sürmesini istiyordu. Cemal kabul etti. Daha sonra evimize üç tane polis geldi. Bir tanesi çok güzel Türkçe konuşuyordu. Bu Türkçe bilen polis bana ismimi ve neden gitmek istediğimi sordu. Bende ona kimlik kartımı gösterdim ve ailemin orada, Esentepe'de olduğunu söyledim. Bana, tamam seni yollayacağız dediler. Benim çiçeklerim, ortanslarım vardı. Bana bu polis sana ilaç getireceğim de çiçeklerine koyasın, dedi. Bende ya yollaycan beni ya çiçeklerime bakmamı diyorsun bana, deyince polis güldü. O güzel çiçeklerimi onlara verdim, kaçtılar. Üç gün sonra bir haber gelir, acele hazırlanalım, İngilizler bizi gelip alacaklar. Ben iki çocuğumla hazırlandım. Üçüncü çocuğuma hamileydim. Ben üç valiz hazırlamıştım. Fakat bir valizi kabul ettiler, diğerlerini yanımıza almamıza müsaade etmediler. Aldığım bu valizin içinde sakat olan teyzemin altın eşyaları vardı. O valiz emanet olduğu için yanıma sadece onu aldım. Giyim eşyası alamadık. Sonra Lefkoşa'ya geldik. Yolda barikat vardı. Kimlik kartımı gören Rumlar, bana kimlik kartımda babamın adı yazdığı halde, neden beyimin adının yazmadığını sordular. Rumca konuştukları için ben birşey anlamıyordum. Daha başka bir polis geldi ve durum nedir diye sordu. Gelen polise olayı anlattılar. O da daha kocasının kimlik kartını almadı deyince bizi barikattan bıraktılar ve geçtik. Hastahane Lefkoşa'nın ortasındaydı. İngilizler beni hastahaneye bırakıp kaçtılar. Hastahanede doktorlar bana nasıl geldiğimizi sordular. Çünkü o zaman gelme yasaktı. Bende geliş hikayemi anlattım. Oradan bizi yemekhaneye götürdüler, yedirdiler. Bana nereye gideceğimi soruncalar, onlara yeğenimin adını verdim. Yeğenimi aradılar, bulamadılar. Onun arkadaşını buldular. Yeğenimin arkadaşı

bizi hastahaneden aldı. Ertesi gün Esentepe'ye gidecektik. Bütün ailem oradaydı. Önce çarşıya gittik, çocuklarıma ufak tefek birşeyler aldım. Çünkü üzerimizdeki giysilerle gelmiştik. Doğacak olan çocuğuma da birşeyler aldım. Çünkü tekrardan Lefkoşa'ya gelme ihtimalim yoktu. Aldık alacağımızı gece olunca bizi Esentepe'ye götürdüler. Burada ev bulamadık. Bir hafta bir akrabamın evinde kaldık. Doğumum yaklaşmıştı, ne evimiz ne yatağımız vardı. Nerde doğum yapacaktım. Ev bulamıyorduk. En nihayet görümcem bana, bende yatak var beğenirsen al dedi. Bende beğenirim beğenmem, nerde doğuracağım, istiyorum dedim. Yatağı getirene kadar ben doğurdum. Doğum yaptığım gece Yeter Beyin düğünü vardı. Çocuğum kız olmuştu. Lefkoşa'ya mesaj yollayıp, doğum yaptığımı ve kızım olduğunu bildirdim. Lefkoşa'dan gelen mesajda çocuğun adını Sema koyayım, denmişti. Ama ben çocuğun adını Tijen koydum. Kırklandığım zaman komşularla gezmeye çıktık. 19 Mayıs günü köye gelen bir habere göre, köyümüze dağdan 3-4 kişi geldi. Bütün köy halkı kahvenin önüne toplandık ve gelenleri bekliyorduk. Gelenler arasında Cemal'da vardı. Onları görünce sevinçten çığlık atmaya başladık, ağladık. Kocamla kavuşunca birbirimize sarıldık.

(TUNCAY SOYLUOĞLU, 1974) 1949

ESENTEPE

1974 yılında Türkiye'nin buraya bir garantör devlet olarak çıkarma yapması Kıbrıs'ta yaşanan en büyük çatışmadır. Kıbrıs'ta göçler meydana geldi. Kuzeyden güneye Rumlar, güneyde kuzeye de Türkler göç etti. Bende, güneyden kuzeye yaya olarak ilk kaçanlardan biriyim. 1974'te savaş gerçekten kendini belli etti. Savaşın ne kadar zor olduğunu anladık. Çünkü normal bir zamanda belki de dost olabileceğim bir insanı vurmak mecburiyetinde olmak çok kötü bir duyuydu. 20 Temmuz 1974'te çıkarma başladığında radyolardan çeşitli anonslar yapıldı. Ama sonradan bu anonsların hatalı olduğunu öğrendik. Çünkü yapılan anonslarda adanın dört bir tarafından çıkarma yapıldığını anlatıyorlardı. Halbuki öyle bir durum yoktu. Halkı heyecanlı tutabilmek ve karşı tarafın moralini bozmak için böyle anonslar yapılmıştı. Bu anonslar yüzünden Türk halkı o heyecanla çok hatalar yaptı ve bedelini çok ağır ödediler. 20 Temmuzda annemi ve küçük kardeşimi mandıradan gelirken yollarını kestiler ve onlara mektup vermek istediler. Onlar durmadılar, durmadıkları için onlara ateş açtılar. Bu durumu haber alınca ben, iki kardeşim ve bizim köyde işçi olarak çalışan Cemal, hepimiz toplandık ve gidip önlerini kestik. Rumlara istediğiniz nedir diye sorduk. Onlarda bize "barahoi" yani teslim olun dediler. Bu Rumca kelimenin anlamını bilmiyorduk. Karşı tepedeki Türklere sorduk ve teslim olun manasında olduğunu öğrendik. Ben biraz cesurlaşarak, onlar teslim olsun dedim. Ama sonra otomatik silahlarla bizi köye kadar takip ettiler. Yanılmıyorsam sabah altıya kadar çatışma oldu. Köy sarsılmıştı. Babam mandırada kalmıştı. Babamı mandıradan nasıl alabileceğimi düşündüm. Bizim mandıranın bulunduğu yerde başka biri, başka mandıra yoktu. Babamı almak için saklanarak gitmek istedim. Köyden çıktım. Büyük bir uçurum ve kayalık vardı. Kayaların arasından inilen ince bir patika vardı. Başka bir yol yoktu. Çevrede de bir yol vardı ama ordan gidersem kendimi belli edecektim. Tam ordan inerken karşıma iki kişi çıktı, bana silahlarını doğrulttular ve "barahoi endogomis" yani teslim ol yavaş yavaş yanımıza gel dediler. Tabi ben onları oyalamak için çeşitli laflar söylemeye başladım. İşte, arkadaşım var ona da çağırayım, mektup verecek misiniz, gibi şeyler söylerken sağıma soluma bakınmaya başladım. Kendimi saklamak için bir yer aradım. Bana "nasobekso havre" yani vuracağım seni ha der demez, görüş açısını azaltmak için kendimi taşın dibine attım. O saat bir cayırtı koptu, ateş etmeye başladılar. Orada

ikinci bir hamlede ben yukarıya fırlarken ki herhalde şarjörlerini değişme anıydı. Çünkü şarjörler birbirine ters bantlanır, biterkenden çeker öteki tarafı takar, ikinci fırlamamda birkaç saniye sessizlik oldu. Demek ki o an tam şarjör değişme anıydı. Arka tarafta bükümlü ve acayip bir boşluk vardı. Ben kendimi havaya fırlatınca o zamanda tabii gençtim, yirmiyedi yaşındaydım ve ben çok iyi bir kasaminderciydim. Havada döndüğümde yere düşerken boşluğa gittiğimi sandım ve çığlık attım. Bu sefer Rum askerleri de çığlık attı. Onlarda “hey” dediler. Yani bu iş oldu. Beni vurdıklarını sandılar. Bu defa tabi ben kendime geldiğimde başım boşlukta öyle aşağıya bakar. Toparlanarak kalktım ve gittim. Ordan sekiz dokuz tane çoban aldım ve koşarak kolay değil yaz günü tam 21 Temmuz günüydü. Bu yaz sıcaklığında bu kadar koşmak ve korkmak insanın ağzını kurutur. Tabii konuşamadım. Islık atamadım, çobanlarda silah seslerini duydular ve hepside dağa, ormana doğru giderdi. En sonunda bir ıslık atabildim, çobanlar durdular ve bana su verdiler. Cebimde Türk paraları vardı ben o zaman Türkiye’de öğretmendim ve cebimde olan Milli Eğitimden gelen bir yazıyı taşın altına sakladım. Yazının ve paraların üzerimde bulunmasını istemiyordum. Çünkü Milli Eğitimden gelen yazıyı ve Türk parasını görürlerse, bu özel eğiticidir, buraya gelerek insanları eğitir diyeceklerdi. Bu durumda artık yaşama şansım kalmazdı. Ondan biz geri döndük köye doğru çobanlarla beraber. Yaklaştık orası ana-baba günü muazzam bir çatışma. Köyün sarılı olmadığı bir bölgeden içeri girdim. Bir baktım ki insanları evlere yerleştirmeye çalışırlar. Neyse gittik kardeşimle sokağı tuttuk ve bizim mahalleyi boşalttık. Çatışma devam ediyordu. O çatışmalarda kapalı evlerde, dışarıdan atılan mermilerden ölen üç tane yaşlı insan vardır. Bizim köyde başka ölen olmadı.

Yaşlı, evden çıkamayan insanlar kapının arkasına hamur teknesi ve ekmek tahtası dizer. Ordan da ateş açarlar, yaklaşırlar daralamaya başlarlar. Kapı açılmadığından dolayı zannederlerki içerde mevzi var. İki tane yaşlı karı-koca ve birde başka yaşlı bir adam öldü. Bunun dışında başka bir olay olmadı. Yakalananların bir kısmını polis karakoluna götürdüler. Bir kısmı ise dağa kaçtı.

Ve hiç unutmam ben orda ölümü düşünürken bizim köydeki kadınlar dantel kavgası yapardı. Şimdi Rum komutanı dedi ki evlerden aldıklarınızı hepsini buraya koyun. Artık askerler ve arkadan gelen sivil Rumlar evlerden aldıklarını

hep buraya bir yere dizdiler. Her nedense bu alınanların çoğu da danteldi, tığ işiydi. Bir baktım bizim kadınların çoğu bu benimdi, bu senindi başladılar dantel kavgasına. Ve ertesi günü, bunu da anlatayım. Bunu atlamayayım. O gün çatışmalarda bizim köyün elektrik telleri koptuydu. Ertesi günü geldiler askeri kıyafetle yine ilgili memurlar telleri bağladılar. Ve o zaman gece elektrikler kesildiğinde lambayı yaktığımızda ben tanınmayayım diye bıyıklarımı kestim. Çünkü birkaç yerde karşılarına çıktım. Fakat öyle olduğu halde ertesi günü gördü bir tanesi beni ve tanıdı. Elektrik dairesinde şöför olarak çalışan biri vardı. Dedi baban nerde, ne oldu dedim. Mandırada ne olduğunu bilmem. Aldı beni götürdü, uzaktan bakarık, zaten araba gitmezdi mandıranın yanına kadar. Sonra babamın sesini duydum. Dedim garantidedir. Döndük geldik ve o gün rumlar yanlarına iki Rum askeri, yanlarında bir Türk olarak evlerde silah araması yaptılar. Gerekçe ise kendi emniyetleri bakımından yani olabilir ki biri silahlarını sakladı. Bir akılsız çıkar, öldürür birini bu sefer katliam olur. Bizim eve geldiklerinde daha doğrusu ablamın eviydi, çağırdı Türk buyurun dedik, kapıyı girerlerken iki asker ben daha yeni nişanlıydım. 14 Temmuz'da nişan olduk.14 Temmuz akşamı sabaha karşı darbe oldu. Bazı kitaplar der ki gece dışarı çıkmamız serbestti ama gündüz çıkmazdık. Bundan daha yalan birşey olamaz. Köyde en uzak bağ 5km uzaktaydı. 5km uzakta olan bağları bile biz topladık. Yıgıdık ve fabrikalara sattık. Sonuçta ne hırsızlık olayı ne de sokağa çıkma yasağı oldu.

(YETER ARSLAN 1974) 1947

ESENTEPE

1974 yılında bizim köyde mavi gömlek giyen birisi vardı. Köy düştükten sonra birinci veya ikinci gündü. Kahvede oturuyorduk. Daha önce bahsettiğim Rum askerleri, beni öldürdüklerini zanneden askerler yavaş yavaş bu adamın yanına yaklaştılar, oturdular ve kahve içtiler. Adama derler ki ayağın ne zaman total oldu. Adam topaldı birkaç gün evvel bir traktör devrildi ve adamın ayağını bastırdı. Adamın ayağı traktörden total olmuştu. Adam açıp ayağını gösterir. Meğer onlar beni zannettiler. Çünkü bana ateş açtıkları gün üzerimde mavi bir tişört vardı. Benim olduğumu düşünmüşlerdi. Kulaklarımla duydum adama böyle bir olay oldu, falan yerde madem senin yaran traktör, kazasındandır, bu köyde eğer bulamadığınız biri varsa falan yerdeki uçurumdadır, orada bir ölünüz var. Bu söylenenleri ben duyuyordum. Bende içimden havana bak sen, diyordum. Rum askerleri mavi gömlekli bu adamdan şüphelenmişlerdi. Beni tanımadılar. Beni kardeşime ve anneme ateş açanlar tanıdı. Bu askerler uçurumdakiler tanımadı, birgün evvelki olayda tanıyanlardı.

Sonra bağları topladık. Tabi ben Türkiye’de öğretmendim o zaman, 29 Temmuzda, benim Ağustos’ta bir kursta olmam gerekirdi. Nişanlımda Türkiye’de öğretmendi. Ve gitmemiz gerekirdi ama nasıl? Gitme şansımız hiç yoktu. Bir kardeşim vardı. O da Türkiye’de öğretmendi. Geldi çattı iş 9 Ekim gecesi iki kardeşimi ve bizim köyde işçi olarak çalışan Veli isminde birisi. Veli’yi iki kardeşimi ve üstlerden gelen Gandulu Alpay onları gönderdik. 11 Ekimde mesaj aldık radyodan ben falan Lefkoşadayım, iyiyim. Kahvede otururken (abim polis cavuştu) gözgöze geldik. Madem bunlar gitti dedi. Birkaç gün sonra bir parti daha ayarlarız, dedi. Fakat ikimiz ters yöne hareket ettik. Birimiz köyün kuzeyine, biri güneyine. Kimse şüphe etmesin diye ve o akşam 11 kişilik bir grupla dağa kaçtık. Yolda çok şeyler oldu ama büyük bir mücadeleden sonra geçmeyi başardık. Çünkü yanlışlıkla veya grup arkadaşlarının ısrarı üzerine saptığımız yerlerde ya mevzilerin içine düştük Trodoslarda ya da köylerin girişine girdik. Fakat en sonunda Lefke’ye girdik. Ve bizim Lefke’ye inişimizi ne Türk askeri, ne Rum askeri hiçbiri göremedi bizi, sınırda öyle bir geçiş yaptık. Ama geçişimiz çok maceralıydı.

(YETER ARSLAN, 1974) 1947

ESENTEPE

II-ŞAHİS ADLARI**SAYFA NUMARASI**

Adnan Menderes	8
Ahmet Ömer	7
Dr. Fazıl Küçük	14
Hasan Güven	25
İsmail Bozkurt	36
Mehmet Emin Arap	36
Mustafa Tehlike	13
Raif Adem	8
Salahi Çavuş	17

III-YER ADLARI**SAYFA NUMARASI**

Ağrator	35-44-51
Akatu	28
Akıncılar	39
Aleftora	17
Aytuma	17
Baf	20-24-44-51
Beyarmudu	26-27
Bladaniska	17
Çınarlı	28
Çukurova	30
Değirmenlik	50
Dikelya	35
Dizdar Köy	14
Dört Yol	43